

tak

čtrnáctideník kulturní i politický

Redigují R. I. Malý a Jan Scheinost

R. I. Malý

Jan Scheinost

F. Skácelík

V. Láška

Ladislav Švejcár

Bohumír Liška

Miloslav Krejza

S. S. Ghelrand

Bohumil Stašek

Antonín Pimper

F. Kropáč

Jan Opolský

Růžena Vachová

F. Kobliha

Hellmuth Branner

V. Hrudka

CLÁNKY A STUDIE. POLEMIKY, GLOSÝ
A EPIGRAMY, KARIKATURY.

1

ROČNÍK II.

Kč 1.80

TAK vychází dvakrát měsíčně, v létě dvojčíslo. — Předplatné na celý ročník i s poštovním činí Kč 43.20. Jednotlivé číslo stojí Kč 1.80. Pošt. spořitelna: ček. účet 35.500, „Vyšehrad“, s. s. r. o., Praha II.

REDAKČNÍ výtisky knih a časopisů, jakož i všechny dopisy a rukopisy příspěvků pro »Tak« určených buďtež zasílány na adresu šéfredaktorovu: R. I. MALÝ, PRAHA-BŘEVNOV, ŘÍČANOVA 32.

ADMINISTRACE ČTRNÁCTIDENÍKU „TAK“ JE V PRAZE II, KARLOVO NÁM. 5.

Při patisku všechna práva vyhrazena.

JOSEF MELZER

nejstarší továrna na varhany, harmonia a prosp. píšťaly. Sklad pian Založeno r. 1859

KUTNÁ HORA

J. TUČEK

KUTNÁ HORA

Továrna na varhany, harmonia a sklad pian
Ceníky a rozpočty zdarma

*Knihy a časopisy všech oborů - ve všech řečech -
kdekoli vydané dodá i na splátky naše*

KNIHKUPECTVÍ „U ZLATÉHO KLASU“
PRAHA II, Karlovo n. 5. Filiálka ČESKÉ BUDĚJOVICE

Komu svěřit úspory?

Jistě peněžnímu ústavu, který požívá plné důvěry! Střádat je povinností. Je k tomu třeba zdravého smyslu, porozumění pro potřeby života a trochu odhodlanosti učiniti první sebe menší počátek. Začněte ihned, spoření nemožno odkládat! Obraťte se s důvěrou na peněžní ústav, který vám bude bezpečně chránit těžce nastřádané úspory. Je jím

VZÁJEMNÁ ZÁLOŽNA, zapsané spol. s r. o. v Praze I, Kozi 15 n. (Bílkova 20)

Přijímá vklady na vkladní knížky nebo na běžný účet, zapůjčuje bezplatně vkusné střádanky. Poskytuje zápůjčky všeho druhu, zprostředkuje též koupi a prodej cenných papírů a losů. Záložna provádí veškeré druhy peněžních obchodů a udílí bezplatně rady v záležitostech obchodních a úvěrních.

R. I. Malý:

Uvodem

Národ, ne smečka!

Původce dekretu kutnohorského, M. Jan Hus, měl pro to jistě dost naléhavých důvodů, když napsal, že »Čechové jsou bídňější než hadi a psi, protože pes hájí lůžka, na kterém leží a kdyby jiný pes ho chtěl zahnat, bojoval by s ním a had tolikéž: Čechové však mlčí, ačkoliv Němci je utiskují a zabírají jim úřady v Čechách«. A snad opravdu nejenom tenkrát, za Husa, ale i nejednou jindy v dějinách u nás ani tak primitivního vlastenectví, jako je vlastenectví přírodní a biologické — nebylo nazbyt. Přesto však nemyslím, že by zbabělost našeho lidu byla větší než u jiných národů a že by zrovna nevlastenectví bylo zvláštním rysem naší národní povahy! Je naopak až příslovecně dobře známo, že přes všechny vzájemné půtky nakonec přece jen, když je zle, svorně se pustíme »do toho« a bohatýrsky se bráníme, když nás chce někdo připravit o rodné hnízdo. Posledním takovým důkazem byla i nedávná Hodžova řeč: min. předseda Hodža ve sněmovně řekl na adresu Německa, že své státní suverenity si vzít nedáme a že ji budeme všichni svorně hájit děj se co děj — a jeho slova měla ve sněmovně i v celé československé veřejnosti takový ohlas a vzbudila takové nadšení, že o přirozeném vlastenectví našeho národa ani dnes u nás nemůže býti pochyb.

V tom tedy by naše vada nebyla. Pud sebezáchovy je u nás stejně silný jako jinde. Jenže toto přirozené nebo spíše přírodní a primitivní vlastenectví není ještě všechno. Život a svobodu i každé zvíře si brání. A v tom je i člo-

věk s ním zajedno. Člověk však je víc než jenom tělo a národ je víc než jenom smečka! Také národ, arci, nejprv musí žít a potřebuje svobodu, aby mohl naplnit své určení. Ale co jej činí národem a čím se liší od smečky — jsou odpovědi k otázkám: *j a k žije a p r o č žije*. Národ není jenom tlupa lidí, kteří mají příbuznou a stejnou vlast i řeč a krev, ale je také především historické a mravní, kulturní a náboženské dílo všech těchto lidí, kteří mají tutéž vlast i řeč a příbuznou krev. Jíst svůj chléb a chodit do hospody nebo do baru — může člověk stejně v Praze jako v Berlíně. A cpát si kapsu penězi anebo domáhat se lepší mzdy a menší doby pracovní — může člověk stejně v nezávislé ČSR, jako mohl ve starém Rakousku a jako by snad mohl i v německém Bundu. Ale zachovati si svou národní duši, která je stejně jedinečná jako duše každé individuality, zachovati si svou víru a kulturu, zachovati si plnou a celou možnost svobodné tvorby dějinné, mravní a kulturní — to člověk může jen ve své svobodné vlasti. Ano, je vedle vlastenectví biologického ještě také vlastenectví čistě duchovní, vlastenectví náboženské, mravní, kulturní — a to není o nic méně významné a nutné nežli vlastenectví biologické, neboť naopak je jeho opodstatněním a posvěcením. Není-li snad vlastenectví kulturní a náboženské dnes tak živé, jako bylo kdysi, není pro to o nic méně aktuální: osud kultury a katolicství, vůbec náboženství v dnešním Německu a Rusku

bije přece do očí. Civilisace, kterou by v Evropě zavedlo vítězné Německo anebo kterou by zavedl vítězný komunismus, by byla přece docela jiná, nežli je tradiční civilisace našeho národa.

Pouhé živoření, i když svobodné, není ještě všechno. Tedy ani pouhá demokracie a státní nezávislost nejsou ještě všechno. Neboť každá svoboda — ať již osobní či národní — je jen prostředek, ne cíl, je jenom možnost svobodných činů a úkolů, ale ne ještě jejich naplnění a vykonání. Bez svobody není možno dokonale splnit všechny český úkol. Ale teprve to, jak jsme svůj český úkol vykonali, to znamená: jak jsme rozřešili a splnili nejenom své každodenní povinnosti sociální, hospodářské, užité, ale i otázku své celkové orientace mravní, náboženské a mezinárodní — teprve to je měřítkem a charakteristikou našeho nacionalismu. Našeho nacionalismu i — evropanství. Neboť ani vzájemná soutěž a boj evropských národů o nadvládu není jen zápasem o hegemonii fyzickou, ale i duchovní. A na každém národu záleží, jaký má duchovní charakter a jakým směrem se uvnitř i zevně orientuje. Nuže, proti tomu všemu jsme se průběhem dvaceti let své nynější samostatnosti často a těžce provinili. Tragická situace, v které teď jsme, je také následek našich vin a nikoliv jen dílo ciziny. Ale teď není čas na rekriminace. Je třeba zatít zuby a napnout sílu.

Leckdo z nás říkal, že jsou lepší cesty než ta, po které náš národ od války jde. Jiný zas soudil jinak. Ale v národě platí: jeden za všechny a všichni za jednoho. V národě platí, že všichni nesou následky i odpovědnost za toho, kdo jedná. A tak jsme se všichni sešli v téže obležené pevnosti, ve kterou se proměnila naše republika. I ti, kdo chybovali, i ti, kdo lepších cest neprosadili. A všichni víme, že tuto svou pevnost musíme hájit a že ji svorně budeme hájit děj se co děj. Neboť i k tomu, aby se mohlo v díle pokračovat, i k tomu, aby se chyby mohly napravovat — je především třeba, aby náš národ žil a byl svoboden.

Jsou jisté zákony, které, dělej co dělej, nikdy neobejdeš. Říkal jsem, že dějinným údělem Československa je: býti severní baštou

latinské civilisace jak proti germánské moci a kultuře, tak proti běsům eurasijským. A jiní to popírali. Někteří pak se vůbec starali jenom o socialismus a internacionálu. A teď jsme se tedy všichni sešli v téže obležené pevnosti, kterou budeme všichni svorně hájit — i proto, abychom mohli pokračovat ve svém díle sociální spravedlnosti, i proto, abychom si zachovali možnost své duchovní kultury. A tato naše nutnost a toto naše odhodlání má zároveň — ať již to všichni uznáváme a v plném dosahu chápeme či ne — veliký význam i pro celou latinskou civilizaci, a to prostě už tím, že tato pevnost tu je a že se nedá! Jsme cizím klínem, vraženým do boku německé říše a naši posici nikdo nám nemusí závidět. Ale v této osudné posici, která je věčným podnětem našeho národního utrpení i heroismu, je zároveň i naše mezinárodní síla a cena. Jenom je třeba, abychom pro tento úkol byli opravdu charakterní a spolehliví.

Nuže, buď konec hraní a škorpení! Buď konec klukovských skotačin. Buď konec pokřikování, buď konec hraní na pravici a levice. Ne že by snad šlo o babské smířovačky. Přišel však čas, kdy všichni muži se musí postavit do jedné řady a ukázat, jací opravdu jsou a nikoliv jenom, jakou mají stranickou legitimaci. I každá politická strana musí teď konečně sloužit především národnímu celku a nikoliv sobě. Každý buď nejprve Čech a teprve daleko za tím straník. Jsi buď Čechoslovák nebo zrádce. A ke zradě vede všechno, co kazí a snižuje československou sílu a československý duchovní charakter. Ať již v politice nebo v kultuře. Všichni máme stejný zájem na mravní i na fyzické síle státu. Špatná armáda a sociální nespravedlnost i hospodářská bída chudých poškozují státní sílu stejně nebezpečně jako rozvrat kulturní a náboženský. Jde především o to, aby v kultuře i politice všude muži znova se zase stali muži a přestali si zahrávat s osudem národa!

Naše budoucnost nebude lehká. Jsme tu jako v obležené pevnosti. Naše budoucnost bude snad velmi těžká — může však býti i slavná, heroická. Verdun, Alcazar!

ANATOMIE ČSL. POLITIKY

Tak jako v tradičních západních demokraciích je i mladá demokracie československá nesena prakticky politickými stranami, jež takřka všechny byly založeny už před válkou. Program a myšlení těchto stran opírá se o světové názory, jež od druhé poloviny 19. století počaly nejmocněji formovati i politickou tvář Evropy, zvláště pak Evropy střední, jejíž stranická struktura nebyla ovšem v českém národě vždycky kopírována. Byly to tři hlavní proudy, jež měly — pokud jde o politické myšlení a jeho reálné důsledky — vliv na tvářnost našeho politického života: nejstarší byl liberalismus, nejbouřlivější socialismus a nejmladší byla politická emancipace katolíků. Všecky tyto tři proudy projevíly se už před převrácením jako hlavní politické síly české a protože po převratě kromě vlivu ruské revoluce bolševické (která měla u nás za následek vznik komunistické strany) nedošlo po této stránce k změnám podstatným, lze říci, že naše politickostranické rozvrstvení podle hlavních světově politických směrů myšlenkových bylo hotovo už před obnovením naší státní samostatnosti.

I dnes představuje katolicství, socialismus a liberalismus tři přední politické síly v národě a program předních politických stran nese jejich hlavní znaky, byť by praktická stranická politika si u některých z nich vynutila čas od času modifikace, vyvolané nebo vynucené okamžitou situací nebo stranicko-agitačními potřebami. V zrcadle tohoto ideového zkoumání i podle historické zkušenosti moderní naší politiky jeví se nám toto rozvrstvení též jako nejpřirozenější a nejlogičtější. Každé jiné dělidlo je logicky i prakticky nedokonalé a skutečnosti neodpovídající.

Tento stručný úvod chci předdeslati úvaze o oprávněnosti dělidla, kterého se zvláště v posledních dobách (jako vůbec v letech stoupajících politických protiv) tak rádo používá, totiž k úvaze o pravici a levici. Je pravda, že je to dělidlo velmi staré a velmi vžité, ba i pohodlné, ale jak je vratké, je viděti nejlépe z toho, že často podle okamžité politickostranické konjunktury chtějí býti skoro všechny strany jednou hned nalevo (jak tomu bylo po převratě), jindy hned napravo (jak tomu

bylo po útěku socialistických stran od revolučního marxismu), nebo když se více méně všechny tlačí do středu, jak tomu je dnes. Právě fakt, že jakmile se mluví o pravici a levici, vyskytne se po každé ihned otázka středu, svědčí o tom, jak nestálé a neklidné je dělidlo na pravici a levici: není ničím jiným než odrazem politické módy a konjunktury v životě a snahách politických stran. Místo »politického středu« reklamují pro sebe v různých dobách různé strany, za střed byly a jsou tradičně pokládány zvláště strany katolické, dnes se chce nazývat středem i strana agrární, jindy národní socialisté atd. Je proto dělidlo na pravici, levici a střed neprogramové a podřadné povahy, daleko svou přesností a pevností nedosahujíc rozdělení stran podle světových proudů myšlenkových.

Nejčastěji bývá ovšem dělidlem z rozpaků. Na otázku: kam jde vývoj? odpovídalo se kdysi: nalevo, jindy napravo (zde se na střed zapomíná) obvykle proto, že ti, kdož tak lehce tímto způsobem chtějí vývoji udat směr, nevědí, kam opravdu a ve skutečnosti jde. To určit je totiž daleko obtížnější, protože vývoj není nikdy jednoznačný, ale obvykle výslednicí různých svých složek, určenou poměrem jejich sil. Je proto mnohem správnější říkat, že vývoj jde ke katolicismu, socialismu, či liberalismu, protože všechny tyto myšlenkové proudy musí se nakonec projevit v politice, hospodářství i v sociálním řádě, jako se projevují v kultuře, filosofii, ba i ve vědě. Namítne-li někdo, že zapomínám na nacionalismus, pak není to námitka správná. Nacionalismus jako názor na nejvyšší uplatnění nejrozvitějších a nejdynamičtějších ryzích národních sil může prolínati všemi stranami a také jimi prolíná. Jinak bychom nerozuměli úspěchu národního socialismu, který spojil v jednom proudu jak nacionalismus, tak i snahy po jiném sociálním řádě, než je liberalistický, což bylo dlouho pokládáno za výhradní a nejcharakterističtější tendenci socialismu a za jeho pravý smysl. Velmi markantně to dokazuje osud českého liberálního nacionalismu posledních měsíců: zatím co strany, které se pokládaly za nejnacionalističtější, ba přímo za patentované na-

cionalistické strany, v tolika případech ukázaly svou nacionalistickou nespolehlivost, strany socialistické a zvláště ovšem strana katolická — československá strana lidová — stály a stojí na stráž nejvyšších národních zájmů. Tisková rozprava o možnostech jednání s Henleinem a o jeho důsledcích pro naše pohraničí, vedená od počátku tohoto roku, je toho dokladem velmi výmluvným. Nacionalisté ukázali se vlašnými, katolíci a internacionalisté horlivými zastánci české národní věci. Liberální strany po pádu liberalismu jako politické doktriny snažily se ovšem i jinde naplniti svou náhlou prázdňou nacionalismem. Avšak — jak jsme dokázali — i tato náplň není ryze programové povahy, nýbrž pouze náplní konjunkturální, ustupujíc dokonce ministersko-koaliční politice tak zvané nacionalistické strany.

Jak ošemetné je dělidlo na pravici a levici ukazuje ještě jiný příklad. Řeklo by se právem, že rozdíl mezi pravicí a levicí je určen názorem na nedotknutelnost soukromého vlastnictví. Strana agrární, která se dnes chce pokládat za stranu pravicovou (někdy dává okamžitou přednost politickému středu), měla by tedy býti této nedotknutelnosti strážcem nejbledlivějším. A přece pozemková reforma, na níž agrární strana měla takový lví podíl, je největší majetkovou revolucí, která se od francouzské revoluce v Evropě stala kromě území ruských. Ještě i v roce 1935 podala agrární strana návrh na vyvlastnění dolů, a to tak radikální, že tím uvedla v rozpaky samy socialisty. Socialisté naproti tomu jsou dnes obhájci soukromého vlastnictví, protože dělnictvo socialistických odborových organizací nemá na ničem takový zájem, jako aby soukromokapitalistický podnik, v němž je zaměstnáno, pracoval za podmínek co nejvýhodnějších nejen pro dělnictvo, ale i pro majitele. Nikdo není dnes takovým obráncem prosperity soukromokapitalistického podnikání jako socialistické dělnictvo, které chodí svorně spolu s majitelem intervenovat, aby soukromý podnikatel měl co nejvíce práce. A stejně i pokud jde o ten nacionalismus jako dělitko pravice a levice: agrární strana, která se pokládá dnes za pravičáckou, má na náš poměr k henleinovskému hitlerismu docela jiný názor než strana lidová se stranami socialistickými. Který z nich

je nacionalističtější, není snad už potřeba ani říkat.

Nebylo by správné, kdyby se zde zapomnělo na souhrn otázek sociálně kulturních. Myslím rodinu, školu a pak poměr k celé české národní tradici. Jak to vypadá zde? Stejně! I v těchto věcech má strana agrární a národní sjednocení (tedy strany pravicové), v otázkách práva manželského, rodinného, v programu naší školy, ba i ve výkladu české národní tradice daleko blíže k stranám socialistickým než k straně katolické, ke straně lidové. Zde směrodatným činitelem pro oba tyto bloky, pravicový i levicový, bylo tak zvané české pokrokařství, jež ovlivnilo naše školské, rodinné a manželské zákonodárství protikatolicky, protitradičně, tedy revolučně, protinábožensky a levičácky. A je jistou ironií pro tak zvanou českou pravici, že to byl národní socialista a levičák dr. E. Beneš, který se v Ženevě dovolával ještě jako zahraniční ministr sv. Vojtěcha a staré křesťanské české kultury, chtěje zdůraznit, že československý stát nevznikl snad revolučním (tedy levičáckým) vývojem, ale tisíciletým úsilím našeho národa, že je dílem české a slovenské státnické tradice, dílem, abychom tak řekli, pravicového ražení. Je pravda, že v posledních letech na příklad strana agrární snaží se agitovati s katolicismem podobně, jako po převratě koketovala se socialismem a později s nacionalismem. Ale tato měnivost agrární politiky je jen dokladem jejího programového tápání a mocenských snah. Je jednou pravější a po druhé levější — podle okamžité stranické potřeby. Lze tedy shrnouti tento odstavec tak, že ani v politice sociálně kulturní nemá naše pravice těch charakteristických rysů, které má jinde a které se od ní bezpodmínečně musí žádat. Má, abychom to opakovali, v tomto směru politiku více méně shodnou se socialisty.

Programově tedy dělidlo na pravici a levici u nás rozhodně neobstojí. Podívejme se nyní na to, jak to vypadá v praktické politice a v jejích tendencích. Je to tak, jak tomu bývá obvykle. I u nás neskrývá se pod pláštíkem tak zvaného pravičáctví nakonec nic jiného než snaha po sociální reakci, to jest po tom, aby politika dala zapravdu vrstvám hospodářsky silným proti sociálně slabým vrstvám lidovým. To je hlavní a takřka jediný smysl

praktické pravičácké politiky: zbavit sociálně slabé oněch práv a té sociální ochrany, které si vybojovali od převratu. To je však velmi tenký led, na který žádný katolík a žádný spravedlivý člověk v tomto národě nemůže jít, protože by se tím nakonec hnala voda na mlýn sociálním zmatkům a nespokojenosti nejširších vrstev národa. Takto chápané pravici katolíci a lidová strana i nemůže i nebude rozumět nikdy a jiné chápání pravice jsme zde dosud neviděli. Pravice, která by připravovala půdu revoluci a bolševisaci, nemůže býti ideálem československé vnitřní politiky.

Dokázali jsme, že dělidlo na pravici a levici není ani pevné, ani programové, ani přesné, ani pravdivé. Dokázali jsme dále, že snahy stran liberálních, nahraditi po souchotinách liberalismu svou programovou prázdnotu nacionalismem, selhaly na nacionální vlažnosti těchto stran. Dokázali jsme dále, že strany socialistické v hlavním svém požadavku, to jest zrušení soukromého vlastnictví, ustoupily. Jedině strana katolická, československá strana lidová, stojí stále pevně na programu, který jí více než před 40 lety vytýčil památný litomyšlský sjezd. Tento program nabyl jen nové aktuálnosti a razil si jasnější a potřebám doby lépe odpovídající formulaci, posílen nesmírně jak hlasem posledních papežských encyklik, tak i smutnými následky, do nichž uvedl náš národ liberalismus a marxismus. Právě tato čistota programu lidové strany, spočívajícího na základech katolické pravověrnosti, je největším pokladem a silou lidového hnutí. Naše povinnost pak je jedna: zvýšiti dynamickou

aktivitu uvědomělých katolických mas lidových pro vítězství tohoto programu.

Charakter politicko stranického myšlení u stran socialistických i liberálních zůstává i přes jejich ústupky a modifikace pořád pro nás nejspolehlivějším dělidlem československé politické stranické systemisace. Chce-li kdo náš politický život dělit na pravici a levici, pak je to jen dělidlo *ad hoc*, dělidlo z nouze nebo ze stranického kalkulu. Faktem zůstane, že československý politicko stranický systém dosud stále stojí na zásadách, jež vybuďovalo katolictví, socialismus a liberalismus, že tyto tři bloky jsou základem našeho politického života. Všecky pokusy změnit tento systém (fašismus atd.) selhaly a ani pro dobu budoucí nevidíme jiné orientace, pokud zůstaneme demokratickou zemí. V rámci těchto tří bloků je pak dosti možností vyhověti užší součinností vždy těch nebo oněch dvou bloků okamžitým vývojovým směrnicím a potřebám státu. Ideálem, a to dokonale splnitelným, zůstane však pro všechno československé občanstvo a pro zájmy celé republiky harmonická spolupráce všech těchto tří základních pilířů naší demokracie. Tot ona krásná a úspěšná zásada, na níž se shodli Masaryk, Švehla i Šrámek, Beneš i Bechyně, jež odpovídá také nejlépe nutné rovnováze sil v demokracii. Čili řečeno lidově: když už jsme se zde rozvrstvi v ty tři bloky nebo, chcete-li, když už myslíte, že máme pravici a levici a střed, pak ať v nejvážnějších chvílích pro stát, pro republiku společně pracují a ať se o její roucho nervou, protože by je pak velmi snadno mohly roztrhat! A to si jistě nepřeje žádný pravičák ani levičák!

Bohemus :

NOVÁ TVÁŘ STŘEDNÍ EVROPY

První čtvrtletí jubilejního roku Československé republiky je protkáno tak dalekosáhlými událostmi kolem našich hranic, že se v jejich smršti na naše 20. výročí takřka zapomíná. Všecko, co se zběhlo od Hitlerova projevu v říšském sněmu, od pádu Edenova v Anglii až po likvidaci rakouského státu anšlusem k Německé říši, naplnilo obsah těchto měsíců překvapující leckde gradací nebezpečí nejen

pro mezinárodní mír, ale i pro Československo, v němž tváří v tvář těmto vážným věcem znovu do první řady nejaktuálnějších úvah vstupuje náš poměr k německému našemu sousedu, který rázem vyrovnal všechny územní i lidské ztráty, jež mu uložily mírové smlouvy. Máme dnes co dělat zase s Německem, po Rusku největším státem na kontinentě, vzrostlým o 83.600 km² a 6³/₄ milionu obyvatel, při

čemž naše společná hranice se prodloužila o 558 km, takže činí celkem 2100 km. Při tom vniklo Německo přímo do srdce středoevropského prostoru, usadilo se pevně na Dunaji a v sousedství Itálie, Maďarska a Jugoslaviie, takže jeho vliv na politiku středoevropskou bude nyní tak velký jako za dob nejužšího spojení s Rakousko-uherskou monarchií. Tato váha Německa ve střední Evropě zesílila pak v těchto časech tím více, čím ochotněji k obecnému takřka překvapení Itálie vyklidila své středoevropské posice.

Zatajovat si tento mocenský rozmach Třetí říše bylo by naivností, která by se mohla těžce vymstít. Rovnováha středoevropská, spočívající na Malé dohodě, patronisované Francií, a na zemích římského protokolu, patronisovaných Itálií, je porušena ve prospěch třetího, který — jak zní staré latinské úsloví — získal z nesvornosti obou složek ostatních. Bylo tragickou chybou všech středoevropských zemí, že se po 20 let nezmohly na autonomní svou politiku takovým sblížením zemí Malé dohody i římského protokolu, které by se bylo stalo pevným základem svobodné a samostatné středoevropské aktivity a organizace, nedopouštějíc, aby středoevropské země byly jen hříčkou v rukou velmocenské politiky a prestižních ambicí kohokoliv. Na této tragické chybě máme my vinu nejmenší, protože naše politika byla orientována vždycky nejstředoevropštěji, zatím co ostatní státy Malé dohody přenesly notnou část svých zájmů na Balkán, zatím co Rakousko již hned od svého počátku si zahrávalo s anšlusem, a zatím co Maďarsko dlouho neznalo jiné orientace než obnovu svých historických hranic. Pěstování středoevropského ducha, kulturně křesťanského společenství a vzájemné hospodářské gravitace bylo přenecháno mozkům po výtce amatérským, akademickým, nepolitickým, a proto nepraktickým, takže lidem, hledajícím nejraději jen hmatatelné řešení a formulky nejjasnější, připadalo jako nějaký utopistický chlíasmus nebo hledání ztraceného ráje. Střední Evropa nenašla zkrátka v sobě jako celek nejen společného jmenovatele, ale ani dosti sil vytvořiti solidní myšlenkový předpoklad pro svou vlastní politickou koncepci.

Za takového stavu věcí nepřekvapil anšlus svým holým faktem, jako spíše rychlostí a brutalitou, s níž byl proveden. Velmoci, které od

převratu zasahovaly do střední Evropy, vymáhající jednou to a po druhé zabráňující onomu, náhle ucukly, přenechávající odpovědnost dějinám. A tak od dob Karla Velikého, Oty I., Přemysla II. a počátků habsburských v 16. století máme zde novou epochu mocenského řešení středoevropských věcí německým vpádem do Podunají, které dává střední Evropě novou tvářnost, jejíž důsledky — bude-li trvalé — nejsou snad dosud ani všem dobře představitelné.

Prozatím těžko bude popřít, že na dobu daleko dohlednou je veta po každém plánu na autonomní organizaci střední Evropy, protože její diferenciace bude pravděpodobně pokračovati. Úlohu Itálie převzalo zde Německo, jež se pokusí do své sféry strhnout nepochybně Maďarsko a pak Jugoslaviu, jež se z anšlusu nikterak nermoutí, protože předně likviduje habsburskou restauraci, proti níž Jugoslaviie stála vždycky tak příkře, že nebyla přístupná žádným radám opačným. Za druhé nepokládají v Jugoslavii prozatím za škodu, dostali-li se do sousedství druhé velmoci, která si při tom ještě dělá zuby na přebytky jihoslovanské obilní produkce, nehledě ani k tomu, že při známé jihoslovanské obratnosti diplomatické může Bělehrad doufat, že se bude moci (třebas později) opřít o Německo i proti Itálii. Při známé pružnosti platných smluv nebude Německu na závalu ani poměr Jugoslaviie k ostatním zemím Malé dohody. Německo bude spíše spekulovat, že právě v Malé dohodě bude Jugoslaviie činitelem, jenž bude vykonávati na Československu i Rumunsku vliv Německu příznivý. A tak lze pro nejbližší časy očekávati velkou politicko-diplomatickou aktivitu Třetí říše v Maďarsku i Jugoslavii, jejímž úkolem bude upevniti středoevropský vliv Německa jejich pomocí. Lze těžko předpovídati, bude-li tento postup pramenem konfliktů zvláště na jaderském pobřeží, ale tolik je jisto, že půjde o mohutný pokus Německa, rozprostříti své středoevropské imperium od Severního moře až k Jadranu. Hlavní otázka, která se tu dává, zní: zůstane i v tomto případě Itálie při své středoevropské pasivitě, která už anšlusem jí přinesla první a nemalou prohru?

Postavení Československa v této hře je nesmírně obtížné. Náš úkol se podstatně zúžil. Až do dob anšlusu měli jsme i my své plány

na autonomní organizaci středoevropských zemí, z nichž poslední byl známý plán Hodžův, který je pohřben pod ssutinami Rakouska. Doba těchto plánů je prozatím — nechme si tuto naději — pryč. V rozhodující chvíli, když šlo o to, zachovati střední Evropě její integrální součást ve svobodném Rakousku, velmoci selhaly, a to nejen Anglie a Francie, ale i Itálie. Dnes každá koncepce středoevropsky autonomní narazí na odpor Německa, jež bude dále chtít z atomisace tohoto přirozeného i historického celku. Zvyšovati tlak Německa na Československo k vůli střední Evropě jako celku nebylo by rozumné ani únosné pro naše síly. Proto se zužuje náš úkol do hranic skromnějších sice, ale přitom nepochopitelnějších a nejpřirozenějších: nechceme znáti jiné politiky, než která má za cíl udržet, upevnit a zvýšit bezpečnost, nezávislost, svobodu Československa a integritu jeho

Převozná kolej

Dějiny jsou jako vlak: řítí se kupředu po kolejích, které jim dávají směr; ale někdy stačí jen chybně někde přehodit výhybku a dostanou docela jiný směr, než jaký míti mohly. To je asi smysl i vybraných citátů z několika oficiálních časopisů, které tu otiskujeme a jež se týkají rakouské otázky.

RIM.

»*Neue Zürcher Zeitung*« (švýc.) 13. III. 1938:

»Byla to právě politika Společnosti národů v posledních letech, která zbavila Rakousko nejsilnější garancie jeho samostatnosti. Zájem Itálie na udržení tohoto státu, který mezi Brenner a německé území vrazil teritoriální klin, jehož vojenský význam se nedá podceňovat, zachránil před čtyřmi lety Rakousko před prvním bouřlivým nárazem národně socialistické expanse. Od té doby však vývoj situace na Středomořím a zvláště hrozící krise britsko-italských vztahů vedla k logickému sblížení mezi Římem a Berlínem, za což nyní Itálie platí cenu...«

»*L'Echo de Paris*« (franc.) 12. III. 1938:

»Anglický zahraniční ministr Eden (počátkem února tohoto roku) přijal příznivě francouzský návrh, aby Francie a Anglie učinily v Berlíně prohlášení o Rakousku. Týden poté byl však francouzský návrh Londýnem zamítnut. Páni Německa tedy věděli, že mají volnou cestu.«

»*Voce d'Italia*« (it.) 13.—14. III. 1938:

»Itálie nemohla přistoupit (ted', když Německo bylo již na pochodu do Rakouska) na nabídku francouzské vlády společně zakročit proti Německu. Tento návrh, tak zvláštní po o

hranic. Naše středoevropská aktivita bude pak napříště do velké míry závislá od našeho poměru k Německé říši. Usilovati o tento poměr na zásadách naší naprosté nezávislosti, svobody vnitřního našeho života bez zasahování zvenčí a nedotknutelnosti našich hranic je jistě netoliko dávnou směrnicí naší zahraniční politiky, ale i přáním všeho obyvatelstva, přičemž si každý uvědomuje, že tento poměr nezávisí jen na nás, ale i na našem sousedu. Zde pak zjednatí naprosté jasno o názorech Třetí říše na její příští a definitivní poměr k Československu musí býti úkolem nejaktuálnějším, protože dnešní stav oboustranné nejasnosti a nervosity je trvale nemožný. Třetí říše musí říci, jak si věci představuje, a my pak k tomu řekneme své ano nebo ne. A podle výsledků této svobodné rozmluvy bude záviseti do velké míry běh věcí nejen středoevropských, ale i evropských.

tolika důkazech nechuti ke spolupráci Francie s Itálií v životních otázkách pro Itálii, vycházel ze směrnice, která je nyní v naprostém rozporu se směrnicí italskou.«

»*Tribuna*« (it.) 13. III. 1938:

»Závažný byl omyl namlouvati si, že Itálie si musí vzít na bedra těžký úkol věčného hlídání rakouské neodvislosti a k tomu ještě zdarma. Tím celá věc nabývala protiitalského rázu, neboť vytvářela věčný a nepřekonatelný důvod k rozporům mezi Itálií a Německem, t. j. v podstatě začala se uvalovat jakási hypotéka na celé italské dějiny k výlučnému prospěchu druhých států. Mussolini vyslovil se proti nesnesitelnosti takové situace ustavičného vydírání, když prohlásil, že klamou se ti, kdož myslí, že Itálii navždy immobilisovali na Brenneru.«

»*Manchester Guardian*« (angl.) 14. III. 1938:

»Tvrdí se, že Mussolini chtěl se dohodnouti s Anglií, poněvadž předvídal nebezpečí pro Rakousko, a že Hitler udeřil právě nyní, poněvadž si byl vědom, že Mussolini bude chtít napravit chybu.«

Mussolini 16. III. 1938 v římském sněmu:

»Několik měsíců po únoru 1934, kdy ve Vídni propukl nacistický puč, nařídil jsem, aby čtyři divise se postavily na Brenneru. Od roku 1934 do roku 1936 následuje pak politika římských protokolů. Mezitím však všeobecná situace v Evropě a v Rakousku prožívá hluboké změny: Solidarita italské diplomacie je zničena sankcemi a doznánými snahami uškrtnit italský národ. V říjnu r. 1936 byla utvořena osa Berlín-Řím.«

»*Avvenire d'Italia*« (it.) 29. I. 1938:

»Římské protokoly vedle svého obsahu hospodářského a kulturního mají i vynikající význam politický: Zdůrazňují, že musí býti zachován územní status quo v Podunají. Drang nach Osten se nedatuje ode dneška. Rakousko-uherská říše tvořila nejsilnější hráz proti hegemonickému tlaku vilémovského pangermanismu, kterýžto zjev, jak se zdá, je neodlučný od ducha pruského a znova se hrozivě vrací, třebaže jinou tvářností. Ti, kdož rekonstruovali střední Evropu podle nových národních aspirací, zapomněli na hospodářskou a politickou funkci bývalé rakousko-uherské monarchie. Nepomyslili také na vybudování nového organismu, který by mohl nějakým způsobem pokračovat v historickém poslání Habsburků. K tomuto novému organismu prvním pevným dílem přispěly právě římské protokoly (Rakousko-Maďarsko-Itálie).

Přistoupení Československa by zajistilo tomuto trojstrannému paktu takový vývoj, na jaký pomýšleli signatáři již od r. 1934. Československo je nepostradatelným činitelem pro poválečnou rovnováhu středodunajskou. Československý stát je vzhledem ke své zeměpisné posici skutečně evropskou nutností.

Mezi Československem a Itálií není důvodů k rozporům, nedůvěře a podezírání. Vyjasnění ve dvou otázkách (dobyti Habeše a evropská skutečnost nacionálního Španělska) obnoví mezi Prahou a Římem i v oficiálních vztazích obou vlád onu srdečnost, jež v duši obou národů na-

ležaly vždy velmi sympatický a nejživější ohlas.«

»*Liberté*« (franc.) 13. III. 1938:

V »*Liberté*« Bertrand de Jouvenel píše, že r. 1936 Mussolini nabízel italskou záruku československé neodvislosti za uznání habešského císařského titulu italskému králi. Mussolini 1. června 1936, v den Blumova vstupu do vlády, řekl Jouvenelovi doslovně toto:

»Řekněte Blumovi, že chci s Francií býti zajedno, ať její vnitřní režim je jakýkoliv. Řekněte mu, že z Berlína vychází silný proud, usilující o změnu evropské mapy. Pakt Čtyř byl prostředek, jak zabránit Německu, aby převrátilo Evropu. Chce-li Blum dělati tuto politiku, jsem k ní ochoten. Žádám jen, aby Francie uznala habešské císařství... Francie první... způsobil jsem, že Itálie vstoupila do války po boku Francie a miluji vaši zemi... Slibuji, bude-li Blum chtít, že s v á m i b u d u o b h a j o v a t Č e s k o s l o v e n s k o a v y s e m n o u b u d e t e h á j i t R a k o u s k o. Není jiného prostředku, jak zabránit, aby Německo dobylo střední Evropu. Řekněte to Blumovi. Bude-li si přát, podepíše smlouvu již zítra.«

Francouzský vyslanec v Římě hr. Chambrun podal o tomto rozhovoru informace franc. zahraničnímu ministerstvu a Jouvenel, když se vrátil do Paříže, učinil několik pokusů, aby jej min. předseda Blum přijal k rozhovoru o této věci. Blum ho však nepřijal...

Fr. Skácelík:

DĚJINNÉ CHVÍLE

Přesvědčení, že prožíváme dějinné chvíle, je jistě všeobecné. Je však jisto, že jsou tyto vskutku tak dějinné, jak je dnes vidíme? A je přece nutno, abychom to věděli, neboť podle důležitosti, jakou jim přisuzujeme, řídíme své jednání.

Na otázku, co je v přítomnosti chvílí vpravdě dějinnou, může nám dáti odpověď nejspolehlivější pouze zkušený historik nebo zkušený politik: historik tím, že svůj cvičený pohled může zaměřit z dálky určité dějinné epochy a získat tak uměle patřičný odstup od přítomnosti — politik — ovšem skutečný tvůrčí politik — svými zbystřenými smysly pro skutečnost a její vyšší určení mravní.

Na poli skutečnosti se ovšem historik i politik scházejí, neboť pravá skutečnost je vlastně vždy dějinná a potřebuje dějinných metod. Události opravdové dějinné závažnosti jsou však gesta hominum per Deum — nebo vysloveno slovy Palackého jsou náplní božnosti. Nestačí tedy jen poznání dějinného rázu dané skutečnosti, je potřeba i pochopiti naddějinnou náboženskou zkušenost. V řecké filosofii můžeme zřejmě sledovati stále se opakující otázku, v jaké míře může býti pozemská i nadpozemská zkušenost základem pravého poznávání skutečnosti. Platon byl mistrem tohoto dualismu. Křesťanství teprve prokázalo, že dvojí kolej smyslových i duchových zkušeností nebyla posledním slovem poznání. Bergson volá v posledním svém projevu po splynutí duchovosti i tělesnosti v organismu sociálním. Přítomnost je v čase právě ono prchavé, sotva uchopitelné. Na nás je, abychom přítomnost udržovali v mezích vyššího naddějinného určení a abychom budoucnost viděli předvídavě. To je úkolem pravého politika, v tom směru pracuje v stejně tvůrčím a intuitivním řádu jako umělec, jsa předním ručitelem za správný naddějinný obsah i směr událostí přítomných.

S Tak

Politik je tedy v dějinných chvílích vklíněn jako nikdo jiný z jeho spoluobčanů do onoho zájmu pozemského kulturního společenství, které Řekové zařazovali v pojem bios politikos, v pojem daleko širší a životnější, než by dovedl vystihnouti doslovný překlad: život politický. Znamenalo to předně, že pracovat na vytváření dějin z přítomnosti, je tolik co pracovat na pořádku jak v pozemském životě, tak v duších. Nejen k ocenění dějinných chvil, nýbrž i k jejich vytváření je náboženská a politická zkušenost nutným předpokladem. Politikovým úkolem je nejen učit účtě k faktům, ale i faktům účtu dobývat. Prof. Buchheim ve své knize »Pravda a dějiny« tvrdí, že jen špatný historismus pokládá za možné zachytiti dějinný smysl bez pomoci životních zkušeností. Goethe napsal, že nemůže posouditi, pokud je určitá událost opravdu historickou, ten, kdo sám není činně účasten na tvoření dějin. Jen tak vyvine se u politika jeho hlavní vlastnost, aby byl, jak Němci říkají, zeitgerecht, t. j. práv své době, což není tak snadné a je svého druhu uměním — uměním určitého řádu objektivit a disciplíny, uměním závazného rozeznávání mezi metodou a poznáváním. Básník má právo dávat i mluvit svému Já. Počne-li si je osobovati politik a oduševňuje se chtivostí vysloviti sama sebe at jako osobnost či pouze jako přívrženec dané ideje, které přizpůsobuje minulou skutečnost, stává se romantickým, což vytýkal Pekař Masarykovým záměrům historickým.

Každá pravá věda má zkušenost za základ a pravdu za cíl. Ani umění se nesmí odloučit od skutečnosti a zkušenosti, které neutvrzují jen poznání, ale zároveň smýšlení a charakter. Politik má býti ve stejné rovině s vědcem i umělcem. Neuškodilo nikdy politikovi, byl-li umělcem, či učencem, a naopak politický smysl stupňoval schopnost uměleckou i vědeckou. Příklady: Palacký, Rieger, Pekař, Svat. Čech, K. J. Erben a nejvýznačnější Viktor Dyk. Všichni byli nesení nadějí v lepší příští národa a vírou, že i jemu jako jiným národům jsou určena gesta per Deum — všichni v postupu jeho dějin viděli smysl naddějinný, podobně jako proroci Starého zákona nerozuměli biblickým dějinám své doby pouze svým spravedlivým oceněním dějů nových, ale viděli je už ve světle přicházejícího Mesiáše. Byli básníky a politiky a jejich předvídavost byla básnická i politická zároveň. A tato předvídavost je hlavní vlastnost, na kterou čeká národ u politiků právě ve chvílích, které pokládá za dějinné.

Rytířský Španěl a geniální politik Donoso Cortés napsal (Oeuvres I.), že ve své slabosti nemůže lidský rozum pravdu ani objeviti, ani nalézt, ale vidí ji jasně, stane-li se přítomností.

A toto poznání vysvětluje nejlépe, že předvídavost předpokládá poznání pravdy t. zv. chvil dějinných. A Cortés předpovídal r. 1852: »Nemá-li svět propadnouti zkáze, pak musí býti buď ovládnut katolicismem, který je svrchovaným a n o, anebo revolucí, která je absolutním n e . . . Parlamentarismus umírá zanechávaje společnost v rukou revoluce nebo v rukou diktatury — tyto zmocňují se jeho dědictví silou práva a právem síly: silou práva, neboť jsou silnější, právem síly, neboť jsou jeho dcerami. — Křesťanství dalo světu kulturu, a to pomocí tří prostředků: tím že vytvořilo z autority neporušitelnou věc — a tím, že z poslušnosti udělalo svatou věc — a tím, že z obětavosti a lásky udělalo Boží věci . . . V člověku je trojnásob obsažen nejvyšší pocit poesie: láskou k Bohu, láskou k ženě, láskou k vlasti: náboženské cítění, lidské cítění, politické cítění . . . Všude, kde poznání Boha se zatemňuje, kde tvář ženy se zakrývá nánošem čehokoliv, všude, kde se národy zotročují, je poesie plamen, který uhasíná z nedostatku svítiva. Naopak, kde znají Boha, kde je žena v účtě, kde je národ svobodný, má poesie čisté růže pro ženu, palmy slávy pro národy, zvedajíc se k nebetyčným výším.« To psal Cortés, když žil své dějinné chvíle. Nevyslovil tím už cosi o dějinných chvílích našich?

Prof. dr. V. Láška:

KVALITATIVNÍ DEMOKRACIE

Není druhého slova, jež by se tak často objevovalo v ústech a spisech našich politiků, jako slovo d e m o k r a c i e, které značí státní formu vlády, v níž má aneb alespoň měl by míti lid rozhodující slovo. Pravil-li M a s a r y k o demokracii, že jest v podstatě diskuse, měl patrně na mysli ono místo ve své Světové revoluci (str. 532), v němž praví, že všechny dnešní

demokratické státy jsou jen pokusem o více méně zdařilou lidovládu, takže rozhovory o nich jsou zajisté žádoucí, neboť o málokterém pojmu platí rčení: »Kolik hlav, tolik smyslů« jako o demokracii. Snad jen filosofie mohla by se v tomto smyslu s ní měřit.

Filosofický slovník (Kratochvílův) takto definuje demokracii: Dnes rozumíme demokracii ústavní zřízení, jež každému občanu bez rozdílu přiznává co nejvíce svobod, poměrně stejně rozdělených.

Kvalitní demokracií nazveme pak onu, ve které »zájmy osobní, stranické, třídní a lokální jsou zásadně a soustavně podřizovány zájmům vyšší sociální spravedlnosti a národní kultury, podložené pevným řádem náboženským«. Krátce řečeno, ji budeme mít, až tu bude vláda kvalifikovaného lidu, vláda náboženského řádu, vláda kulturních, mravních osobností, a nikoliv anarchie stran a osob (R. I. Malý: »Kříž nad Evropou«).

Již Platon hlásal, že ve státě mají vládnouti filosofové, neboť oni jsou duší státu, pokud ovšem pěstují filosofii nikoliv jako pouhé poznávání, nýbrž jako poznání, jež řídí život soukromý a veřejný na základě spravedlnosti a rozmyslu, neboť zásadním úkolem demokracie jest spravedlivé vyrovnání individualit všech jejích příslušníků.

Demokracie jako státní zřízení poskytuje jistou kolektivní svobodu a zavazuje naopak k jistému postoji vůči státu jako celku. Uvažujme tedy nejprv o svobodě.

*

Nikdo není zcela svoboděn, neboť každý jest odvislý jednak od vlastního já, jednak svázán s ostatním světem tak, že může nejvýše jen to, k čemu stačí jeho vlastní síly a co dovolují okolnosti. A dobře, že jest tomu tak. Neboť představme si jen stát, v němž by každý mohl, co by chtěl. »Tu švandu bych jednou viděl rád, na svobodné půdě se svobodným lidem stát,« praví kdesi Goethe.

I kdyby se nám vyplnilo jeho přání, neviděli bychom nic veselého. Hlavní vinu toho nese především všeobecné hlasovací právo, jež není účelným politickým prostředkem k uplatnění našich politických zájmů, nýbrž spíše hrobem naší politické svobody, neboť snadno odevzdává vládu do ne vždy schopných, a co horší jest, ne vždy čistých rukou. Plně si uvědomiti následky svých činů není každému dáno. Tam však, kde máme odpovědnost za mnohé, nestačí mysliti jen lidsky, třeba míti schopnost mysliti, ať nedím, božsky. To mohou ovšem jen geniové. Ani zdravý lidský rozum, ani prostá zkušenost nestačí politickému vůdci. Ne každý může býti schopným politikem.

Může však nám všeobecné hlasovací právo dáti správné vůdce? Myslím, že sotva. Pak ale všeobecné rovné hlasovací právo ve své dnešní formě nevyhovuje, a nemá-li republika utrpěti škody, musí býti nahrazeno lepším, jež by snad méně lichotilo davu, avšak více prospělo národu.

Především nejsme sobě všichni rovni. Aspoň duševně jistě ne. Ideál neodstupňované rovnosti neexistuje vůbec. Ani dva květy nejsou stejné, takže nutno dáti zapravdu Platonovi, že rovnost nerovných jest již sama sebou nerovností.

Bylo proto hříchem proti zdravému lidskému rozumu, že jsme si vyřešili odvěký problém nejlepššího státu zavedením všeobecného hlasovacího práva a všeobecnou volitelností na základě falešné interpretace pojmu demokracie, ne dosti odstupňovanou vládou lidu.

Demokracie nemůže znamenati vládu lidu, nýbrž jen vládu skrze lid, prostřednictvím vůdců, kteří jsou schopni vládnouti tak, jak to správná vláda vyžaduje a za správnost své vlády ručí svým vzděláním a svým politicky správným životem. Lid nemá v demokracii vládnouti, nýbrž naopak, má býti ovládn. Státnická vyspělost našeho lidu nedosáhla ani dnes ještě takové výše, aby lid byl schopen vládnouti sám sobě. Nedovedeme-li však řídit sami sebe, musíme býti řízeni, jak tomu také de fakto jest. Bylo by nesprávné domnívati se, že vládne lid tam, kde vládne parlament.

Druhá vada demokracie pozůstává v uplatnění se číselné majority tam, kde by vlastně

rozumová byla na místě, poněvadž u ní při hlasování neváha, nýbrž počet hlasů rozhoduje.

Co musíme žádati od našich reprezentantů v demokracii? Především řádné filosofické školení, aby mohli vše řádně promyslet a co hlavní: domyslet, aby bylo možno co nejrationálněji předvídati stavy budoucí.

Dnes prožíváme úplný převrat v duševním světě. Dřívější heslovité názory se ukázaly ve filosofii, biologii a ovšem i v sociologii nevhodnými. Tak jako mizí z filosofie všelike ty »ismy« tvořící dříve její hlavní obsah, vymaňuje se pozvolna i sociologie z různých, kdysi populárních hesel, jimiž jednotlivci chtěli obšťastniti svět. Z toho plyne přesvědčivě, že ne každý může býti představitelem lidu, nýbrž jen ten, který k tomu prokáže politické a etické schopnosti. Tak jako nemůže býti lékařem nikdo, kdo neprokáže k tomu patřičné teoretické a praktické vědomosti, neměl by nikdo, jenž nemá potřebné způsobilosti, stavěti se v čelo lidu. Dnešek náleží mužnému věku, ovšem ne snad v biologickém smyslu, nýbrž ve smyslu duševní vyspělosti a zkušenosti, t. j. mužům, kteří v sobě spojují nadšení mládí s rozmyslem stáří, mužům, kteří dovedou vládnouti především sobě, mužům prostým egoismu a každého stranicví, schopným přizpůsobiti se době a pokroku, mužům, jimž dobro lidu jest nejvyšším zákonem. Vedle toho musíme žádati od vůdců konečně i jistou schopnost k získání potřebné autority, bez níž nelze vládnouti. Nestačí však, aby vůdcové byli nejlepší, je také zapotřebí, aby lid je dovedl poslouchati z vnitřního přesvědčení, co ovšem i u lidu předpokládá patřičnou rozumovou a politickou vyspělost.

Tím stanovili jsme zhruba vůdčí směrnice lidu vlády přizpůsobené dnešnímu stavu demokratických ideí. U nás jest stav takový: zákonodárnou moc vykonává Národní shromáždění, skládající se ze sněmovny poslanecké a senátu. Právo voliti do poslanecké sněmovny mají všichni státní občané ČSR bez rozdílu pohlaví, kteří překročili 21. rok svého věku a volitelní jsou ti, kteří dosáhli alespoň 30 let.

Uvážíme-li vše, co bylo uvedeno na počátku, a přihlédneme-li k složitosti dnešních politických poměrů, musíme považovati 21 let a 30 let za hranice příliš nízké. Hranice 24 a 36 lépe by odpovídaly duševní zralosti potřebné k řádnému přehledu dnešních politických úkolů, jaký musí míti ten, kdo jest povolán vyhledati vhodné osobnosti, jimž by mohl světit vládu nad sebou. Podobně třeba zvýšiti hranici aktivity na 64. Čísla zde uvedená zdají se býti za dnešních poměrů nejvhodnější.

Dnes není průměrný člověk v 21 letech politicky vyzrálý, aby byl schopen posouditi, kdo a kam má býti postaven. Oč vyspělejší byli jsme státnicky v dobách poprobuzenských, v nichž timokracie mužů o národ nejzasloužilejších stála v čele našeho politického života, ač politická vláda nebyla v našich rukou. Chybí nám patrně něco, co bylo v té době samozřejmostí: etický a vlastenecký cit, který jest dnešnímu materialismu a kosmopolitismu cizí. To jest ta hlavní příčina naší duševní a také hmotné krise, neboť i v národním hospodářství jest nejekonomičtější na konec jen to, co jest bezvadné i eticky, jak svého času správně podotkl náš národohospodář Gruber.

Antonín Pimper:

KOLEM ŽIDOVSKÉHO PROBLÉMU

I.

V posledních několika letech vidíme nejen v Evropě, ale i v ostatním světě velmi silný vzrůst obecné animosity vůči židům. Bylo by mylným domnívati se, že je to jen problém německý, polský nebo rumunský, který je pou-

ze vnitřní věci těchto států. Kořeny této světové antižidovské propagandy jsou hlubší a je proto nutno dívati se na problém židovství nejen s hlediska rasového, nýbrž také s hlediska národního, mravního a hospodářského. Je na př. velmi charakteristické, že největší odpor vůči židům vznikl právě v zemi, odkud tato

rasa již před staletími vyšla, to jest v Palestině, a kde se měla prakticky vlastně uplatniti myšlenka zřízení samostatného židovského státu ve smyslu ideálů sionismu.

Židovská otázka sama je problémem velmi starým, jenž se táhne historií Evropy od počátků křesťanské éry, a musil se jí zabývati nejen středověk, jemuž se často vytýká jisté zaujetí vůči židům z příčin ryze náboženských, nýbrž i novověk, kdy židé, osvobození od některých přísných zásahů panovníků a ostatní světské i církevní moci, začínali dávatí najevo své některé vlastnosti, ostře charakterisující tuto rasu. Mimořádnou průbojnost židovstva ve věcech hospodářských a politických můžeme sledovati zejména po všech válkách, a jdem-li ke kořenům jejích příčin, vidíme zde úzkou souvislost s většími změnami, jež pravidelně v těchto mimořádných dobách nastávají, zvláště s podstatnými majetkovými a politickými přesuny, i se změnou obecné mentality obyvatelstva, jež se zpravidla po těchto velkých událostech přechodně dostavuje.

Židé měli vždycky mimořádnou schopnost, aby dovedli hospodářsky i jinak těžiti z politického i jiného dobového chaosu a přitom uplatniti požadavky a přání příslušníků své rasy. Vidíme to z velmi zajímavé historie rodiny frankfurtských Rotschildů a majitelů jiných významných židovských bankovních domů v Evropě, kteří různými spekulacemi a půjčkami peněz panovníkům dovedli nejen zbohatnouti, nýbrž získati židovskému elementu politický a hospodářský vliv i respekt. Jednou z význačných vlastností židovské rasy, speciálně ve věcech hospodářských, je předvídavost, mimořádná osobní pohyblivost a průbojnost, praktický smysl a důslednost a houževnatost při uskutečňování jejich cílů. Viděli jsme na př. ve světové válce, jak haličští židé dovedli po celém rakousko-uherském mocnářství vycítiti rostoucí nedostatek zboží a nakoupiti včas a levně zásoby, jak se rychle vpravili do různých obchodů bursovních a devisových, a jak z obecného nedostatku a chaosu v hospodářských a finančních věcech dovedli pro sebe vytěžiti více materiálního prospěchu, nežli mohli získati v dobách mírových.

Kdo chce objektivně posuzovati židovskou rasu a její veliký vliv na vývoj světových událostí v minulém i nynějším století, musí židům přiznati některé mimořádné osobní vlastnosti,

jichž ostatní rasy buď postrádají, anebo nejsou u nich do té míry vyvinuty, soustavně pěstovány a prakticky uplatňovány. Židé na př. jsou vedle velikých znalostí všech odstínů moderního hospodářského života velmi dobrými žurnalisty, obchodními organizátory, a mají mimořádné schopnosti jazykové. Roztříštění příslušníků jejich rasy po celém světě umožňuje jim ve věcech hospodářských, kulturních i politických široký osobní a jiný styk, takže ve skutečnosti tvoří určitou rasovou internacionálu s velikým vlivem obchodním a finančním, jež v některých státech zasahuje nepřímou i do jejich politiky. Svou rozsáhlou a nesporně i kvalitní činností žurnalistickou, zejména pokud jde o mezinárodní zpravodajství a finanční a jiný vliv na noviny, dovedou židé pracovati pro své souvěrce po celém světě, poukazovati na některá, buď domněle nebo skutečně jim činěná bezpráví, a zastati se velmi vehementně jejich rasových a jiných zájmů. Je také obecně známo, že v posledních desítiletích, zvláště po světové válce, dovedli si židé získati veliký vliv na kulturní život některých národů v Evropě, a že jejich spisovatelé dovedli si vydobýti buď svými originálními pracemi nebo vlivem mezinárodní židovské žurnalistiky světovou pověst.

V Evropě jsou dnes někteří národové, jichž literatura a umění jsou značně dotčeny židovským vlivem, který je tak značný, že se jejich vlastní literatura a umění v něm buď téměř úplně ztrácejí nebo jsou silně zatlačovány do pozadí. Příznačný po této stránce byl na př. před Hitlerovými zásahy vliv židů na žurnalistiku, literaturu, divadlo i výtvarné umění v Německu, a stejně pozorujeme silný židovský vliv na kulturní život Maďarska a jiných národů v Evropě. Bez silného židovského vlivu není dnes ani literatura velkých národů západních, jako je na př. Francie a Anglie, a přímý vpád židovského vlivu viděli jsme po světové válce do kulturního života a divadelnictví v sovětském Rusku. Bylo by nespravedlivé, kdyby se po této stránce měl některým spisovatelům židovským upírati literární a vědecký význam a kdyby tyto projevy židovského ducha neměly býti považovány za určitý přínos kultury mezinárodní. Na druhé straně nelze ovšem zamlčeti, že u velké části židovských literátů, divadelníků a umělců vidíme zřejmé tendence a pronikavé snahy po ovliv-

nění světové literatury a ducha jednotlivých národů specificky židovským vlivem, jejich životní filosofii a jinými vlastnostmi pro tuto rasu jsou velmi příznačnými.

Státy a národové bojující dnes proti židům nejsou žárlivé pouze na jejich mimořádný vliv v oboru průmyslu, obchodu a finančnictví, nýbrž také na duchovní ovlivňování židy pokud jde o jejich život kulturní a ostatní viditelné projevy jejich národního života. To byl také jeden z vedoucích motivů, který vedl Adolfa Hitlera a národně sociální stranu v Německu, aby ze židovského vlivu, ať už v neprospěch či prospěch Říše, vybavil německou žurnalistiku, literaturu a divadelní umění, a aby židům byla odňata všechna vedoucí místa ve veřejném a státním životě a omezen i jejich vliv ve věcech hospodářských, speciálně finančních. Heslo, zbavit se přílišného vlivu na státní a národní život, slyšíme dnes zaznívati z Polska, Rumunska a dokonce i ze sovětského Ruska, a není vyloučeno, že stejné hlasy se časem ozvou i z Maďarska, balkánských zemí a jiných evropských států.

I když se nedíváme na židovskou otázku s hlediska zásadního antisemitismu, musíme si objektivně přiznati, že v některých zemích evropských se dostali po válce židé přes onu demarkační čáru, již nemůže překročiti příslušník žádné rasy v jednotlivém národě, aniž by se to nedotklo jeho sebevědomí, kulturních,

rodinných a jiných jeho tradic, a hlavně pocitu plné národní, duchovní i rasové suverenity. Židé v poválečných letech dělali mimo jiné také velikou chybu tím, že se svým ideovým pojetím života jednotlivce, národů i dalšího vývoje světa postavili povětšinou na stranu krajního radikalismu a že ve všech zemích platí za přímé přívržence nejen socialismu, ale především komunismu. Zjev tento možno si snad s jejich hlediska i životního názoru vysvětliti tím, že v podstatě nepředstavují jednotný a soustředěný národ, nýbrž jen rasu.

Stejně tak je tomu u židů i s myšlenkou náboženskou, resp. s jejich poměrem ke křesťanství. Většina moderních židů neuznává náboženství jako nezbytnou složku duchovního a mravního života národa a jednotlivce, a horuje pro bezbožnost, volnomyšlenkářství a pro marxisticko-materialistické pojmání života.

Myšlenka židovského internacionalismu a bezbožectví naráží na nově se probouzející nacionalismus a náboženské a duchovní citění mnohých národů. Je otázka, jak dalece se mohou židé v celém světě se svým velkým vlivem hospodářským a se svými četnými dobrými vlastnostmi a rasovými schopnostmi stavěti proti tomuto živelnému proudu, aby nebyli smeteni a aby nevyvolali nové náboženské nebo jiné tažení proti sobě, jako tomu bývalo často ve středověku.

Výroba a chléb

B. Valský:

Je třeba nových cest

Kredem našich liberalistických národohospodářů se stalo tvrzení o nemožnosti dalekosáhlých náprav v sociálním a hospodářském životě bez předchozího pronikavého zvýšení čsl. exportu zboží do zahraničí. Všechny reformní snahy lidí dobré vůle se rozbíjejí o konstatování faktu, že náš export nestoupá tak, jak by měl, a že tedy se nedá nic dělat. Koncem ledna t. r. se konala schůze Mezinárodní obchodní komory (MOK), kde byla zjištěna nemožnost velkorysého řešení mezinárodního světového obchodu. MOK naznačuje, že se všude v celém světě uplatňuje heslo »hospodářské soběstačnosti« a působí »neblahý vliv«.

Mezinárodní obchodní komora měla vlastně odvahu říci, co bylo po dlouhou dobu pečlivě zamlčováno v hospodářské části našich novin, resp. bylo představováno v daleko růžovějším světle, než byla střízlivá skutečnost. Je to fakt, že nemůžeme v dohledné době počítati s pronikavým zvýšením našeho exportu do zahraničí. To znamená však, že celá naše obchodní, výrobní a sociální politika musí být zaměřena jiným směrem, a že hospodářská a sociální obnova, otázka nezaměstnanosti, soukromých a veřejných investic, otázka mezd, pracovní doby a řízení práce — vše to musí býti řešeno jen a jen vlastními silami, nezávisle na tom, v jakém stavu je náš vývoz zboží

do ciziny a nakolik pokročila naše schopnost mezinárodní soutěže. Neboť musíme už jednou otevřít oči na to, co se ve světě děje v posledních letech a přiznati si upřímně, že nelze přece očekávat hospodářských zázraků od exportu v době, kdy všude ve světě vítězí zásada hospodářské soběstačnosti («autarkie»).

Bylo by ovšem neodpustitelnou naivností mysliti, že pouhá propaganda »politiky otevřených dveří«, resp. různé mezinárodní hospodářské konference o »stabilisaci měn« a pod. učiní konec snahám po hospodářské soběstačnosti států. Příčiny »autarkie« — zjevu to v době před světovou válkou takřka neznámého — jsou velmi hluboké a nedají se oddisputovati pouhou agitací ve prospěch hesla »volného obchodu«. Jednak je to přirozený důsledek politického osvobození utlačovaných národností, které po staletém boji dosáhly samostatnosti. Hospodářská soběstačnost jest korunováním samostatnosti státní, jelikož stát (jak tomu učí též katolická sociologie) jest společnost dokonalá a musí míti k dispozici všechny — tedy i hospodářské — podmínky ke svému trvání a rozvoji. Určitá hospodářská nezávislost každého státu — můžeme ji nazvati třeba »hospodářskou autonomií« — jest nezbytný předpoklad státní svrchovanosti. Nemusí to býti ovšem čínská zeď naprosté autarkie, jež by znamenala úplné odloučení hospodářství našeho státu od hospodářství celého ostatního světa. Nebylo by to ostatně ani dobře možné, neboť na př. u nás nelze vypěstiti bavlnu ani kávu, a politika naprosté »autarkie« by nutně přivedla k výrobě méněcenných náhražek a k pronikavému poklesu životní úrovně. Autarkie není než hospodářský šovinismus; avšak hospodářská autonomie jest přirozený, zdravý nacionalismus, jenž hledí k všestrannému a harmonickému rozvoji vlastní domácnosti. — Pozorujeme-li však v naší době, že státy se uzavírají jeden před druhým čínskou zdí autarkie, není to vina zdravého hospodářského nacionalismu, neboť nacionalismus neodpovídá za šovinistické výstřelky.

Další příčinou soběstačných snah států a z nich vyplývajícího semknutí světového obchodu (tedy též našeho vývozu) je stálá politická a vojenská nejistota ve světě a zkušenosti z poslední světové války. Anglická blokáda

Německa, hospodářská nepřípravenost Ruska — tyto zkušenosti se staly vodítkem hospodářské politiky států. Pokud nebude definitivně odstraněno nebezpečí války, musí státy býti též po hospodářské stránce dokonale připraveny. To znamená nejen výrobu a dopravu kulometů, děl, munice a pod., nýbrž i zabezpečení všeho obyvatelstva potravinami a vůbec vším k životu nezbytným. Kdežto dříve svět se hospodářsky dělil ve státy převážně průmyslové a převážně zemědělské, jež si navzájem vyměňovaly své výrobky, dnes každý stát se snaží zabezpečiti se pro případ války tím, že všemožně podporuje rozvoj všech složek výroby. Tak státy průmyslové podporují zemědělskou produkci, a státy agrární — průmyslovou. V těchto snahách největší pomoc prokázala — *m o d e r n í t e c h n i k a*.

Tento činitel způsobil nejen racionalisaci výrobního pochodu, trvalou nezaměstnanost statisíců a milionů lidí, úžasnou nadvýrobu statků a zmatek v liberalistickém hospodářství, nýbrž také umožnil uskutečnění soběstačných snah. V Turecku na př. vznikly železárny, ocelárny a sklárny, v Egyptě textilky, v Litvě a v Rakousku cukrovary, v Rusku a Německu továrny na umělý kaučuk. Země, jež byly dříve odkázány na dovoz uhlí, dnes se zařizují na elektrifikaci využitím vodních sil. Industrialisují se kolonie a osamostatňují se tak od svých metropolí. Ve státech vznikají nová výrobní odvětví, jež vykouzlil magický proutek moderní techniky, zavádějí se různé náhradní produkce — slovem: hospodářská skladba (»struktura«) světa se mění. Není ovšem potom divu, že světový obchod se zbožím trpí. Každý stát se stará jen o to, aby si zajistil potřebné suroviny a polotovary, avšak o hotové výrobky z ciziny nikdo nestojí — vyrábí si je sám. Nepomůže tu ovšem liberalistické nařikání a propaganda »volného obchodu«, což všechno nenapravitelní liberalisté činí — je to nezadržitelný proces nového hospodářského mapování světa. Ostatně působí dosti komicky, když na př. celý svět se o překot uchází o stavbu cukrovarů někde v Persii, a potom týž svět hořce nařiká nad tím, že si Persie sama vyrábí cukr a že tedy světový obchod s cukrem trpí...

To jsou hlavní příčiny hospodářské autarkie států. V druhé řadě působí též valutární a měnová opatření států, nejistota vzájemného po-

měru různých měn mezi sebou, dumping (zejména sociální, t. j. stlačování mezd dělníků, pracujících v exportním průmyslu, za účelem levnějšího odbytu výrobků) atd.

Vidíme, že hospodářská autarkie států není zjevem přechodným, pomíjejícím; naopak, příčiny této autarkie jsou hluboké a trvalé. Nemůžeme přece očekávat, že v dohledné době dojde ke sbratření národů, anebo že se národy vzdají využívání moderních technických prostředků. Proto jest povinností odpovědných činitelů, aby hledali nové cesty a sociální i hospodářskou politiku zařídili se zře-

telem na poznatek, že je nemožno obnoviti náš export v bývalém anebo ještě větším rozsahu. Naším heslem se musí státi — »péče o vlastní domácnost«.

Se stanoviska katolické sociologie jest přímou povinností státu jakožto dokonalé společnosti, aby zabezpečil národnímu hospodářství (t. j. směnnému společenství, ovládanému jednotnou státní mocí) všechny podmínky pro rozvoj a pokrok. Fatalistické čekání na obnovu exportu a světového obchodu jest neslučitelné již se samotným pojmem — suverénního státu.

Feuilleton

František Kropáč:

Věčný kruh

*Jak rychlá plavba lodice,
jež přidá pěni proud,
strom zralých plodů z vichřice
zná v poklid jiter plout.*

*A růže v milostnosti oblohy!
To zrnko v pýše času!
V mír dnů se klade pod noby
vánku, jenž jde z klasů.*

*Zní zvon a je to klekání,
ten první posel noci.
V krev noří se a nezraní,
byť se srdcem chtěl tlouci.*

*A tma, tak známá, přítulná,
co blízké věci skrývá,
že nemá očí, nemá dna?
Jak na tebe se dívá!*

Jan Opolský:

Kláster

*Na kopci větrném ve chladem zřídle výši,
kde křídlo ostříže jen smysly mávnout slyší,
nad mořem safíru,
kde mrazí vrcholy jen éterický ovan,
je žárem duše klášter vybudován
pro klid a pro víru.*

*V něm mniši pavláni jsou utichlí a prostí,
jaks vyvanuli touhou po věčnosti
a zvadlí askesí,
i velcí pokorou, jež před fortunami ráje
tak trpělivé, plaché nalézají,
ať mrou, či vítězí.*

*A zvonů shluk tu duchově se klene,
jsou do tercie slavné naladěné
ve skladbách vesmíru.*

*Taňž zasněží v tom klášteře je zchvělá,
jak v ledné lázni duch se zbaví těla
pro klid a pro víru.*

Ladislav Švejcar:

Mládež

Stalo se obecným zvykem diskutovat o problému poválečné mládeže. Mládež skutečně poválečná ovšem není již mládeží, ale spěje do let zralosti. Pravda však je, že tato »mládež« viděla velmi mnoho: viděla pád starých říší, viděla své vlastní otce, jak najednou odhazují přetvářku, aby si nasadili zase jen masku přetvářky nové, viděla změnu ve smýšlení otců, viděla dokonce také uvolnění i otcovských morálních pout. Viděla-li pak tato mládež nadto i brázu fronty, nemůžeme se diviti, že v politickém dorostu našem, který se rekrutuje z řad třicíti- až čtyřicetiletých, je polovina i polokritika, nadšení i skepse nad tím, co otcové vytvořili. Dokonce je v něm tolik těchto protikladů, že se tito lidé přímo bojí podívat se nazpět, upíraje oči jen a jen kupředu.

Mladá tvorba literární a umělecká o tom svědčí nejvýmluvněji. Jen nové cesty! Všechno staré je kýč, je z anno dazumal! Páchne starobou! Rozpoltění v sobě až na malý zlomek věrných církvi nevědí skutečně, kam se obrátit. Jsou to, zkrátka, lidé z války — —

V aktivní politice není mnoho z nich: byli dost sví, aby vyznávající víry a bludy otců, zachovali si od nich odstup. To je ono vakuum, které za sebou cítí politikové padesáti- až šedesátiletí a tento horror projevuje se velmi často bručivou kritikou »mládeže«, která prý v této generaci příliš se zajímala přípravou a vykonáváním svého povolání a svou kariérou, nemajíc času na to, aby se zajímala systematictěji politikou.

Generace, která se na světovou válku pamatuje jen mlhavě a z dětství, a generace, která se narodila až po ní, tedy naši nejmladší, jsou velmi často předmětem starostí nejtěžších. Je prý mnoho materialismu a požitkářství v nich, tato generace je samý dancing a sport. Je to prý generace, která nejeví zájmu o politiku. Je dokonce politicky bezbarvou a její přítomnost v politických organizacích, při vši sem tam vykonané práci, není znát.

Tak může skutečně mluvit jen ten, kdo tuto generaci nezná, kdo ji nechce znát a kdo se k ní chová tak, že se mu neprojeví v jádře.

Je jisto, že mládež současná skutečně má ráda sport, má ráda tanec a má ráda sem tam i rekord. My ji však k tomu vedeme i ve škole. Mluvíme o samé tělovýchově a o zdravém vzduchu a nutnosti rekreace. Mládež jen poslouchá, snad více, než je nám milo. Ostatně je jen dobře, užije-li pohybu a sportu na zdravém vzduchu. Národního zdraví není nikdy dost, a toho, jenž dobře pozoruje, musí jen těšiti, jak mnoho je mezi dnešní mládeží abstinentů a nekuřáků ne z přesvědčení, protože to je jistý druh askese, která se může jednou zvrhnouti, ale tak, prostě faktem. Pod slupkou někdy drsného chování a slangu až příliš vynalézavého, ale i při obhroublosti vtipného, je jádro velmi zdravé a velmi citové, bez falše k tomu, jenž sám bez falše ke dnešní mládeži umí se přiblížiti.

Má nezájem o duchové?

Och, jak se snažíme tuto mládež vycpati vědomostmi. Nejen my kantoři, kteří snad nikdy nepřestaneme přemustrovávat výtečnou střední školu Marie Terezie, aspoň potud ne, pokud ji docela nezkažíme, ale také vlastní rodiče. Nestací hodiny živých jazyků ve škole, teoretické i konveršální, ale rodiče posílají tyto děti na hodiny ještě potom. Ve velikém městě takový sedmnáctiletý chlapec nebo dívka nají se v půl třetí takřka na koleně, aby mohl na »fráninu« nebo »anglinu«, večerí pošilbávaje po latinském slovníku, nebo mudruje nad nějakou spleť pravděpodobností. Není daleko doba, kdy na tuto mládež navalíme ještě encyklopedii filosofie a národního hospodářství a pro větší zažití ji budeme probáněti po dvoře s plynovou maskou a učit lézt do trní v terénu, nebo sesedati se v příkopě v bromádce, které není se shora vidět!

Divíme se, že nám utíká od vážnější knihy, že se skoro děsí vážnější hudby a že je jí dobře s detektivkou a že si odpočine vrtic slow-fox? Že se jí dobře vede na sněžných pláních a když se opéká na sluníčku? My všichni cítíme čím dále tím hůře to životní tempo, které chce od nás dnes více, než chtělo před třiceti lety, mládež dnešní má býti s ním spokojena?

Jsou roztomilí tito mladí rozvážlivci, kteří v páru, jen sobě někde v dancingu odkázáni, dovedou rozvážně jíti domů bez hloupostí, které by si byli jejich dědové a otci neodpustili!

Ve víru našich polemik a rozhořčených debat, osobní a stranické chamtivosti zachovali naprosto čistou tu stránku své životní knihy, na kterou budou muset napsati svoje životní přesvědčení a své dílo. Vypadají někdy skoro cynicky, shánějíce ostré kritiky večerníčků a kochajíce se polemikami, při kterých vřeští polnice nejsurovějšího stranicví. Ale otázka, kterou vám nadhodí, a rozumek, který pronesou, vás přesvědčí o tom, že jsou prosti nenávisti a choutek, které námi zmítají. Že jim sport a částečně i nezájem o věci dospělých nedovolily upadnouti do předsudků, že se jim nezkalil jasný výhled, kterého potřebují, aby pomáhali přestavěti starý a zpuchřelý svět.

Je výhodou volnosti demokracií, že si mládež může učiniti posudek o tom, co vidí, i konečně o dnešní demokracii samé.

A je štěstím této generace, že jim dala svoboda katechety takové, jací jsou: svobodné ve hlásání slova Božího, polemické a kritické, skoro revoluční a přátelské do skutečného kamarádství, katechety dokonale odrakouštěné, kteří ve zdrcující většině jsou skutečnými vůdci svých věrných.

Projděte slovník studentských slangových přezdivek různých profesorských odborníků. Sám školník jich má asi deset — na kálu zbyl kromě dvou tři přezvisek jen ten káta! Mládež nemluví a nesmekajíc dovede někdy zajímavě vyjádřit svou upřímnou úctu. Čest těm, kteří majíce ke svému vyučování náboženství a ke svým kněžským povinnostem ještě nějakou latinu a češtinu na doplnění úvazku, učí náboženství nepovinnému, do kterého se hlásí žáků víc a více. Kteří ve zpovědnici a pro ty, kteří ještě nedovedli sem přikleknouti, také venku mají slova otcovských rad v mladých starostech a pochybách, se kterými by se mladá, zdánlivě cynická duše nesvětila ani mamince.

Oceňte prostou samozřejmost mladých hebkých rukou, se kterou chápou se kormidla letounu-kluzáku, oceňte prostě a dojemné vlastenectví dvacítiletých, kteří hlásí se k letectví, oceňte radost osmnáctiletého, s jakou si váží třetího místa v závodu bládek se zbraní na lyžích. Ten počet dobrovolně hned po studiích se hlásících k tvrdé službě vojenské, ušlechtilou závodivost ve snaze dostati »frčku« a dosíci zlatého podbradníku na brigádýrce ještě v aktivní službě!

Jak dovedou mluvit prostě a samozřejmě o povinnosti umřít, kdyby toho žádala vlast!

Je těžký stín na části této generace. Bude letos dvacet let těm, kteří se narodili v době, kdy jejich rodiče zachvátil duch vzpoury proti Bohu. Nekřtěným, které rodiče, nemajíce práva nad duší dítěte, odsoudili k duševní rachitidě. Bylo by krásným jubilejním darem nám samým, kdybychom katechisací těchto dětí dosáhli korekce hříchu rodičů.

Má chyby dnešní nejmladší generace? Má. Nic lidského není dokonalé a ani ona není dokonalou. Má málo zájmu literárního, má přílišný kult bia, nemá dost vyvinutý smysl pro divadelní kulturu. Trochu averse k vážné hudbě, protože zájem o jazz hodně vytlačil zájem o hudbu klasičtější. Ke své vlastní škodě chce vypadati někdy drsnější, než je ve skutečnosti. — Ženská část mladé generace nemá povšechně vůbec zájmu o současný život, nečte ani novin, ráda se věnuje pletení všelijaké vlněné parády, literární zájem vyčerpává se na »Listu paní a dívek«, »Hvězdě« a »Červené knihovně«. Ženská mládež ústavů koedukačních napodobí, i ve věku již vysloveně dívčím, drsnost svých mužských kolegů. Studuje proto, že to vede k samostatnému povolání, nesnažíc se při snadném memorování o uniknutí v sám předmět, zapomínajíc znamenitě nastudované v kratinkém čase nadobro.

*

Kdo však dobře vidí, vidí v očích mládeže šťastnější hvězdy naší vlastní budoucnosti. Stála by ta mládež za více lásky jak rodičů, kteří si nedají dost práce, aby ji porozuměli, i svých učitelů, kteří by, při správném poměru k ní, našli mnoho příležitostí, aby ji poradili, jak jíti a co chítí. Rozhodně stojí při svých dobrých a námi nevychovaných vlastnostech za větší a cílevědomější práci a za to, abychom ji nepřetěžovali hloupostmi, ani se ji na druhé straně nesnažili vychovati a vzdělati po americku »cílevědomě«, čili k prostřednosti.

A jako každá mládež všech dob stojí za to, abychom ji celou dali Bohu, abychom ji, nechceme-li ji přímo a vědomě zkazit, neotravovali svým pseudopokrokem. To znamená, že probereme systematicky a spravedlivě všechny své ideové omyly a budeme k ní mluvit pravdu, nepřikrášlenou romantikou tak zvaných silných národních dob. Neučme legendám, předkládejme fakta a nechme, aby tato fakta promluvila ke vnímavé duši dospívajícího bez našich výkladových domněnek. Máme zákon kazatelnicový. Bylo by však velmi často třeba zákona katedrového.

Nechť naše mládež žije, krásná jako naděje a silná jako vítr! Věřme, že dobře uhájí klid našich hrobů a pravý obsah lidského života!

K letošním šedesátinám Jakuba Demla

Nové vydání „Miriam“

Nedávno vyšla v pátém vydání kniha Jakuba Demla »Miriam«. Málo se o ní psalo. A přece »Miriam« náleží mezi nejsilnější práce Jakuba Demla. Jí řekl autor své veliké slovo

o lásce, tak jako v »Mojich přátelích« o přírodě. Tón, jež vydechlo Demlovo umění, tak odlišně a samotářsky od vši ostatní literární tvorby jeho věku a který dává zvláštní rys

uměleckému charakteru Demlova, je jeho veliká láska a zvláštní vidění malých, nepatrných věcí tohoto světa.

Na této lásce zakládá se odlišnost a významnost díla Demlova, jím stává se Deml zvláštním umělcem, ale i originelním náboženským a filosofickým myslitelem. Je těžko sledovat celé dílo Demlovo v krátké stati, a proto zbývá připomenout jeho nejostřejší a nejzvláštnější rys, který je nejvýznačnějším v několika svazcích, jež založily a založí Demlovu nesmrtelnost.

Deml miluje drobné, nepatrné věci této země — ale víc: v nich poznává sama sebe, zdobňuje se v jejich podstatu, jimi cítí kořeny všech bytostí, buňku jejich hmoty, citu, slzy a štěstí, jejich vzájemné spojení a dotýkání, relativnost jejich velikosti a ještě víc: jimi poznává Boha samého. Demlovy věci jsou jako oči bytostí se všemi barvami a duhovými odstíny, v jejichž hlubinách se zrcadlí duše.

Věc! Dovede ji pohlédit rukou, vyzvednout ji, malou, nepatrnou věc tohoto světa, heroicky i zbožně, neboť ona roste jako jeho myšlenky, má jejich tvar, je odpovědí na otázky, které mu křížují v srdci.

Poesie drobných věcí! Tón, který nejasně zazněl několikrát v české literatuře, ale až v Demlovi zahovořil poznáním, Bohem a vírou. Zdálo by se, že i k Wolkerovi promluvíly věci svou utajenou krásou, ale nedomluvíly. Za nimi byla jen láska k lidem a pak už prázdno. Jejich kult byl zatížen hmotou, materialistickým cítěním světa, vycházel zdola, nikoliv shůry. Wolker dostává se k nim, ale jeho zrak rozráží se o jejich dno. Vniká pouze do nich jako do slepé uličky, aniž by jimi viděl dále. I jeho láska, prostá jako pomněnka, snáší se v tichosti k nim, ale jak bolestný je její osud, je-li zklamána zakletím v hmotě. Teprve Deml, propáliv se k věcem bolestí, láskou a touhou, vidí jimi jako hranolem do hlubokých modrých dálek, kde svítí věčné slunce, teprve Deml staví z nich synthetické, řetězové spění kol jednoho středu, docházejí jinou cestou tam, kde zakotvil Březina.

Každá věc ho bolí k slzám, ale i očišťuje a povznáší, a proto se jí dotýká plaše a zlehka, tak, jako se dotýkáme něčí bolesti, slzy, nebo jako se přibližujeme k Bohu. Z tohoto buněčného pojetí a cítění světa, jímž dochází nako-

nec k synthese všech drobných částek v široký, duhový oblouk duchovního spojení, vyvíjí se jeho láska k člověku, dětskému a věřícímu, který má ono zakřiknuté kouzlo pohozených, opuštěných věcí, člověku poutníku, jenž je hnán bolestí a láskou přes křižovatky, klopýtá a bloudí, až zastavuje se prostě, se sepiatýma rukama před dřevěným křížem na rozcestí. Nejbliže je mu však příroda, neboť v ní jeho věci rostou, trpí a mluví, prostěji než člověk, ale významněji a krásněji — květem a vůní.

Tento druh poesie Demlovy, jež vyzdvihují a podškrťávají z těch desítek a desítek svazků, kde jsou všechny možné druhy básnického umění i básnického cítění a pohledu na život, vyvíjel se zvolna, rozkvétal v »Rosničce« a nejsytěji vybarvil se v »Mých přátelích« a »Miriam«.

První je tenká knížka poesie, zpěvných výkřiků, trilků jako ptáka, který okouzlen zpívá, poesie žhavých, zpěvných barev, rozstříknutých jako modré květy na lučinách. Má velikou pokoru a tiché, usměvavé utrpení. Bolest je tu cítit, nevyřknutou, chvějící se v křehké hře květů, do nichž se propálila, aby nemusela sama bloudit světem. Všechno rozzáření rostlin, jejich dětský, důvěřivý pohled k nebi i jejich sklonění pod tíží rosy, která je jako slza v tichém, usmířeném oku, zrcadlí se v tomto drobném svazečku jedné z nejsilnějších a nejněžnějších knih Demlových. A proto snad i největší hoře a největší láska byla vložena do těchto křehkých, něžných básní, neboť něžnost a křehkost unese vždy největší tíhu tohoto světa.

Druhé dílo Demlovo, vrcholící, a možno říci rozšiřující uměleckou linii, již jsem načrtl, je »Miriam«. Jí produhovňuje Deml svoji věc v míře nejvyšší. Současně rozšiřuje své vidění drobností o další rys umělecký, který byl dávno vedle symbolismu březinovského jednou z podstatných složek Demlova umění, ozývá se častěji v jeho díle než kult věcí, ale ne vždy s toutéž intenzitou: je to jakýsi druh visionářství, halucinačního, horečného snění, somnambulického až podvědomého evokování událostí, jež plynou oblačně a táhle týraným svědomím a srdcem jako neklidné sny a vidění vnitřně šťvaných hrdin Dostojevského. Rozšířenější sujet vyžadoval i širší klaviaturu uměleckou, neboť věčně básnické téma lásky ocitá se zde pod kolmým pohle-

dem autorovým. Miriam, duše zemřelé, opuštěné sestřičky básníkovy hovoří, je milována a miluje, malý světélkující bod, jenž bloudí jeho sny jako bludička nad bažinami. Demlova láska k věcem, jíž cítil v »Mých přátelích«, je zde spiritualisovaná, dána je jí hybná, samostatná, okřídlená síla ducha, který se stává zpovědníci i zpovědníkem, soustřeďuje v sobě paprsky Boha i písňe věčné harmonie

s veškerým tvorstvem. Byla-li dříve věc východiskem jeho lásky, umění a víry, stává se jím zde nepatrný duch, který nepřestal býti drobností a proto zůstává touha po něm tak veliká. Demlova věc sublimovala se v duši. Od přírody, tak, jak ji chápe a cítí, dostává se zde jediným gestem, jediným pohledem k nejspirituálnějšímu jejímu pojetí, proniknův jí k samé podstatě Boha.

Dr. V. Hellmuth-Brauner.

Nová publikace R. I. Malého

V souhrnu knih, jež u nás vycházejí, nemá mnoho analogií půvabná knížka R. I. Malého »Světlo v tmách« (vydal Vyšehrad v Praze, kresbami vyzdobil František Kobliha). Její obsah není ani beletrie, ani filosofie, je to něco uprostřed nich. Každý z pěti článků, pojatých do této knížky, je pronikavý, ostrý průhled k samé podstatě problémů, jež zaměstnávají nejčastěji vzdělaného člověka dnešní doby. »Světlo v tmách« má sice podtitul »Zápisky«, avšak toto určení je příliš skromné. Nuže, tyto zápisky jsou i zkratkovitě podanými náměty k podrobnému rozboru svého předmětu i marginalie velmi zásadní. Postup, který zde R. I. Malý zachovává, není spekulativní a proto také jeho články nemají rázu čiré theorie. Spisovatel používá určitých praktických příkladů, aby vyslovil na jich podkladě — a abych tak řekl, z jejich samých kořenů — svou poučku, jež nemá jenom individuální platnosti, ale vztahuje se na celý druh.

Topografie použitých příkladů je rozvržena rovnoměrně, protože úvodní i závěrečný článek jsou určeny předměty domácími a mají tedy své kořeny v Čechách, druhý a třetí jsou umístěny v jižní Francii a čtvrtý obsahuje úvahu, spřádanou na cestě z ciziny domů.

Methoda, jíž R. I. Malý rýsuje své meditace, má po výtce charakter monumentalisace. Tento způsob ovšem vyplývá i z okolnosti zdůrazněné výše, že totiž poučka, v kterou se posléze formuje každý jednotlivý článek, nemá platnosti individuální. Je tedy s hlediska výrazu o monumentalisaci, s hlediska názoru o generalisaci. To je nejprůkazněji znázorněno v úvodním článku nazvaném »Vesmír v chalupách«. Vánoce, tento nejvznešenější svátek lidstva, jsou přeneseny do malé venkovské jizby naší vlasti. »Vesnická jizba snad byla malá jako ulita, ale nebyla vězením: zvláště o vánocích vždy vznešené ticho Božího

vesmíru v ní znělo nejslavněji.« Tento básnický obraz obsahuje přirovnání, které spojuje v jediném slově (ulita) prostor co nejužší se zněním (či citem) co nejhoroucnějším a největším. Vánoce na české vesnici se ovšem neobejdou bez jesliček. A jesličky bez reminiscence na jejich tvůrce — či lépe vynálezce — světce-básníka sv. Františka z Assisi. Ale ještě jiný světec-básník jest uveden v této zhuštěné meditaci o české vesnici o vánocích. Je to sv. Pavel, z jehož XII. listu ke Korintským je tu citována překrásná a moudrá věta: »Rozdílníť darové jsou, ale tentýž Duch, a rozdílná jsou přisluhování, ale tentýž Pán...« V závěru »Vesmíru v chalupách« říká Malý: »Silné a čisté srdce je zároveň pokorné.« Jakou pravdu vyjadřují tato slova, jaký hluboký smysl je v nich ukryt!

Druhý článek knížky obsahuje střízlivý a při tom zároveň halucinovaný obraz proslulých Lurd, který spěje rychlým tempem k vlastnímu jádru, k tajemství a síle víry. »Co jsem živ, dosud nikdy jsem neviděl takového starodávného zanícení pro nadpřirozený sen a myšlenku — jako zde v očích ubožáka, kterého nesli do zázračné koupele...« A tak článek o Lurdech není snad jenom obranou tohoto poutního místa, neboť nezatajuje oněch stinných stránek, jež jsou hojně seskupeny kolem něho, ale zdůrazněním toho, že víra a naděje nevymizely z lidských srdcí!

Střed knížky zaujímá sytý a vzrušený obraz Marseille, největšího francouzského přístavu a druhého největšího města Francie. Líčení ruchu v obchodních čtvrtích města se střídá s malbou špinavých přístavních uliček, bohatství s bídou, krása s ubohostí. Třídní rozdíly zde vystupují velmi ostře. R. I. Malý z toho vyzvojuje poučku: »A proto každý, kdo vedeš, zpytuj své svědomí — nejenom, jsi-li dost silný, abys, bude-li třeba, první se dovedl obětovat,

ale i jsi-li také dost čistý a vidoucí, aby oběti nebyly marné...»

V článku »Cestou domů« obírá se spisovatel protikladem *národ* a *třída*. Naše národní kultura projevovala vždy značné sociální citění — až toto citění se měnilo v naivní sociální romantičnost. Intelektuální bolševismus, který u nás vybuje po válce a jehož zbytky ještě horlivě vegetují v naší snobistické, po extréměch toužící, t. zv. moderní společnosti, měl tedy dobře připravenou půdu. I naši nacionalisté měli vždy dosti smyslu pro sociální spravedlnost. Zde však nejde o jednotlivce, ale o systém. »Jde o to, je-li či není-li možno spojití nacionalismus s takovým systémem hospodářským a politickým, který by každého zavazoval k sociální spravedlnosti *povinnější*, než je pouze dobrovolná lidumilnost,« A Malý hned zodpovídá tuto otázku — a zodpovídá ji velmi určitě: »... organismus tak přirozený a trvalý, jako je *národ* — tvoří a vždy bude tvořit mnohem reálnější a obecnější rámec pro možnost povinné spravedlnosti hospodářské a sociální nežli ta či ona *třída*.« To je nejzásadnější a nejdůležitější bod celé knížky, to je názor vyrůstající z čistého ethického citění a nikoliv z pramenů rozumových a spekulativních, ze zášti a nenávisti třídní a z nepotlačovaného pudu po destrukci.

Řada zápisků R. I. Malého jest uzavřena článkem o kříži nad Prahou, který je symbolem nejen náboženským, ale i *národním*.

Jak již bylo naznačeno a jak vyplývá také ze stručného znázornění vnější a vnitřní podoby jednotlivých meditací »Světla v tmách«, nešlo R. I. Malému o úkol snadno dosažitelný. Tako-

váto práce vyžaduje nejen mnohostranné erudice a zkušenosti lidské i básnické, ale také bystrosti intelektu a schopnosti stylistické. To všechno prokázal R. I. Malý zejména už v knize »*Kříž nad Evropou*«, vydanou v r. 1935, která, ač je dílem po výtce filosoficko-politickým, je napsána stylem vysoké úrovně. To lze pochopiti zejména srovnáním s jinými současnými knihami tohoto druhu; tak MacDonaldův »Socialismus« a Burnsova »Demokracie« (obě tyto knihy byly přeloženy do češtiny a vydány v Mazáčově sbírce spisů politických a hospodářských), ač jsou velmi informativními a důkladnými pomůckami pro poznání svého předmětu, jsou psány jazykem odtazitým, suchým a zbaveným všeho živoucího proudění a přirozeného slovního kouzla; Guntherova kniha »Evropa, jaká je« připomíná nápadně sloh lehkých fejtonů, libujících si zejména v podrobnostech pikantní či společenské příchuti. Naproti tomu R. I. Malého »*Kříž nad Evropou*« se naopak vyznačuje plynulým, svěžím a přesným slohem, znajícím i své meze i svou ideovou nosnost. Názorově je toto význačné dílo naukou *o kvalitativní demokracii*, k níž spěje nezadržitelně celý vývoj kulturního lidstva.

»Světlo v tmách«, zachovávající všechny přednosti »*Kříže nad Evropou*«, soustředilo se na hledání mravních hodnot v životě člověka. O jejich absolutnosti R. I. Malý nepochybuje. Že jsou rázu spirituálního a že budují na tom pevném přesvědčení, že společenskou obnovu lidstva lze provést jen po předchozí jeho obnově *duchové*, slouží jen k jeho cti.

František Kropáč.

O vedení Národního divadla

V poslední době přetřásá se velmi intenzivně, třebaže víc stranou než na veřejnosti, otázka příští správy Národního divadla. Uvažovalo se o změně ředitele, neboť Dr. Mojžíš-Lom chce se vrátit do ministerstva školství a národní osvěty; definitivně musí být rozhodnuta otázka obsazení šéfa činohry. Mohlo-li jít o provisorium za churavosti Otokara Fischera, jeho náhlá smrt volá teď po rychlém obsazení. Byla při tom vyslovena kandidatura Františka Langra; nebyla však přijata nikde s nadšením, patrněji s odporem. Proti Františku Langrovi mluví především neúspěšná

činnost v Městském divadle, kde je spoluodpověden za bezprogramové a laxní vedení i za sestavování repertoáru. Je jisté, že po řadě zkušeností bylo by nejlépe obsadit místo šéfa činohry odborníkem skutečně divadelním, který nevidí v divadle pouze propagační oddělení pro určité úřady, lidi a vztažmo ideje, či, v lepším případě, ústav pro literární osvětu, nýbrž složitý organism právě divadelní, který má své požadavky na praktickou odbornost.

Výměna ředitele není tak naléhavá a je jasno, že bude tímto ředitelem Státního divadla

úředník. Osoby se teprve nehledají, nýbrž již jsou. Pomineme-li kandidaturu osvětového referenta prof. Žipka, vidíme, a to osvědčené, odborníky správně kulturní, Dr. Neumanna a Dr. Mauleho. Dr. Neumann je v Národním divadle v administrativě již řadu let, takže je doporučován již kontinuitou jako svými osobními vlastnostmi; Dr. Maule, který nyní vede sekci vysokoškolskou v ministerstvu školství a národní osvěty, velmi úspěšně před léty uspořádal finanční i umělecké poměry v České filharmonii a osvědčil se v osvětové organizaci na Slovensku. Ať tak či tak, bude-li se vybírat pouze z těchto dvou osobností a nebudou-li méně odborní kandidáti aktivnější, může dopadnout příští ředitelské vedení v Národním divadle velmi uspokojivě. Prostě, je potřeba úředníka, který by dovedl vyvážit různé a složité umělecké potřeby Národního divadla a který by také dovedl s tvořivým porozuměním ukrotit přebujelý individualismus umělecký a zharmonisovat uměleckou činnost Národního divadla s rozumnou správou. Byrokrata by Národní divadlo určitě nesneslo; víme, že tyto režimy jsou v uměleckých institucích ze všech nejhorší. Národní divadlo také nemůže být předstupní stanicí na

kariéry v ministerstvech — není to oddělení, nýbrž právě *d i v a d l o*. Proto může být jeho ředitelem člověk se zvláštním povoláním pro kulturní práci, který ji umí považovat a řídit jako *s a m o u č e l n o u*. V—á.

Vstup do slávy

*Dokud byl jen u Topiče,
nebyl ničím Viktor Dyk,
teď, co je u Borového,
je z něj velký výtečník.*

*Vše, co kdy psal pro i proti,
je teď slavné, pašácké:
Nezval verše deklamuje
vlastenecké, měšťácké:*

*vše ti, Dyku, odpouštíme,
i žes nad nás vynikl,
dřív byls básník na výpověď,
teď's obchodní artikl...*

*Teď, co je u Borového,
už je naším Viktor Dyk,
Nejedlý už knihu píše:
Viktor Dyk co bolševik.*

—k.

Arcidiecéšní museum je nezbytností!

Pohozeny a poskrývány mezi veteši od ochránců neznalých a proto nedbalých, lhostejných, leží na půdách, ve sklípčích a skladištích mnoha kostelů, far, kaplí venkovských i městských přes plundrování a horlivé vyhledávání všelijakých kupčků a sběratelů ještě mnohé a mnohé krásné předměty ať výtvarné, ať čistě kultové, jen náhodně zachraňované znalci a historiky a tehdy pravidelně vřaděné do sbírek veřejně světských buď jako deposit nebo zisk. Přirozeně že jen tak — v tom případě vítězí zlo menší — olupováno původní prostředí o součinitele své starobylosti nebo krajového či citového půvabu. Avšak také prostředí nové nepřijímá takového díla nebo předmětu bez daně své kolektivitě: zbaví je namnoze fluida zbožnosti dávné a navratitelné jen v ochraně Církve! Jak jinak by působilo — v polyfonii katolické milovnosti krá-

sy a stáří, kteráž má v sobě vždy přízvuk zbožnosti a ideogram Víry, nadsvětскosti — kdyby mohlo býti zachraňováno do ústavu spravovaného Církví a v jejím jméně respektu plnými znalci vzoru a duchové ražby biskupa Antonína Podlahy! V Itálii, ve Francii každá větší církevní provincie, každý významnější chrám má svou opera del duomo, Musée diécésan — jen my nemáme nikde nic! Tak zv. chrámové pokladnice (u sv. Víta, Loreta a j.) jsou funkcí i místem něco zcela jiného. Právě v tyto dny se prodává v Praze řada starých, vzácných knih, kdysi drze zloupených kostelů v Kotouni, z nichž zisk mají tuční a mastní poživavci bez studu a kultury — je takových případů potřebí? Vigilate! Věc služebníky Božími kdysi odložená, je stále cenná pro mrtvé i živé vyznavače a má do zničení hmoty dosloužit čestně!

Bohumír Lifka.

F. Kobliha:

SVĚDOMÍ KOLEKTIVISMU

Jde o český barok

Na české umělecké periférii, kam se se svými bojovnými názory uchýlili čeští volno-myšlenkáři a náboženští odstěpenci nejrozumnějších odstínů, se ozval pokřik: proti chystané výstavě pražského baroku, protože pro tyto lidi česká doba barokní zůstává stále ještě dobou pověstného *t e m n a*, ve kterém se dobře dařilo jak všem těm hlupáckým povídačkám o vzteklych jezovitech a o haldách českých knih v plamenech, tak v oblasti uměle pěstovaných pověstí o temnu se jediné mohlo dařit také moderním průkopníkům hesel: »Pryč od Říma!«, »Řím musí být souzen a odsouzen!« Ti lidé si nasadili také jakousi vrásku rádobí vědecké vážnosti a začali utrušovati rozumy o tom, že české baroko je uměním skrz naskrz cizím, které se nikdy nepodařilo do českého duchovního prostředí implantovati dokonale. Ovšem takové žvásty může prodávati jen ten, kdo pod pojmem baroku zná jen to, co bylo napsáno kdesi v sextánské nebo kvintánské dějepisné učebnici, kde se poučení o baroku v českých zemích omezilo jen na výklad o baroku výtvarném. Kdepak by ti lidé věděli něco o českém baroku literárním a o jeho úžasném vlivu třeba na básnickou generaci máchovskou nebo až dobu české literatury durychovské a čepovské! To by si měli přečísti něco alespoň z takového F. X. Šaldy, který ve své stati »O literárním baroku cizím i domácím« na př. praví: »Barok je u mě první věk moderní, lépe počátek moderního věku, v němž žijeme, věku, kdy se tvoří, řekl bych, pod vysokým tlakem, věk velikého dramatického napětí a přepětí, věk dvojpolární a dvojznačný proti jednoznačnému středověku a jednoznačné renesanci.« O barokním básníku Bridelovi Šalda píše: »Bridel je

rozhodně básnický stavitel, a stavitel celku v naší barokní poesii nejrozumnějšího; ale staví spíš emocionálně než racionalisticky — a právě zápas racionalismu s emocionálností činí jej pozoruhodným a básnicky zajímavým.« O Michnovi z Otradovic Šalda říká: »Je to básník obrody přírodní, první český moderní básník májový, hodný toho jména.« Zasluhu baroku Šalda vidí na př. v tom, »že nás vклínilo do románského světa, že zadrželo postup německé kultury literární u nás asi na půl druhého století«. Baroko »ukázalo, že v době nejhorších podmínek hmotných tvořivost česká neodumřela« a »dalo českému národu tu chu teplejšího a laskavějšího klimatu duševního«. Baroko »obracelo se k lidu a chtělo získati lid; bylo přijato také lidem u nás a mělo velký vliv na jednu větev našeho umění t. zv. lidového, zvláště písně lidové«. K básníkům vyrůstajícím pod vlivem barokní emocionality Šalda počítá: Máchu, Erbeny, Nerudu, Zeyera, Březinu, Karáska, Martenu, Durycha, Mariu, Čapka-Choda, Halase, Zahradníčka, Závadu, Hrubína, Čepa, Arne Nováka i Fr. Götze. Ovšem, to ještě nedokazuje, že by baroko mělo nějaký vliv na náš národní život, že?

Na české kulturní periférii se budou raději dále jako zlatému teleti klaněti třeba takové žižkovské kysnové nestvůře, než by objektivně přiznali uměleckou krásu takové barokní galerie mostu Karla IV., kterého i čeští jesuité vděčně nazývali svým Otcem vlasti. A ještě jedno: ti lidé, vylévající ze své vaničky *č e s k é b a r o k o*, měli ve své potutelnosti vlastně zaměřeno na *č e s k é k a t o l i c k é b a r o k o*, a tak se stalo, že s českým barokem vylili docela paušálně i Komenského. M. Kr.

Praha mrakodrapatá?

Před nemnoha dny prohlásil známý vůdce státu: »Mrtví z revoluce i z Habeše jdou před námi!« Vlastně kráčeji již za námi, neboť my jdeme vpřed a oni zapadli. Přece však, ač zemřeli, dosud mluví a nás vedou!

Kulturní pracovník stanul před krásou těchto slov, politikem vyřčených. Kdo vede nás v zápasech o nejvyšší statky lidstva? Nadpis článku prozrazuje, že v sázku opět dány výtvarné přednosti Prahy. Kdo vede, kdo určuje naši linii cestou přímou, nesmlouvavou, nutnou i záměr-

nou? Kdo nám kráčí v čele? Sta a tisíce neznámých anonymů, šťastných tvůrců, oddaných dělníků na ideálu, Parlér, Rejsek, Rejt, Augustin, Aostalis, Orsi, Scamozzi, Caratti, Canevale, Lurago, Mathei, Dienzenhofrové, Kaňka, Koch, Pavíček, Hausknecht, Kranner, Niklas, Ullmann, Zítek, Barvitius, Wiehl, Fanta, Mocker, Hilbert jdou před námi! Trosky jejich stavebních podnikání jsou zachovány a dostatečně poučují o stálosti tradice města. Celek Prahy je složen z částí města rostlých i založených.

Každá doba stavebního vývoje dala své k práci, které našla hotové. Založení města určily důvody praktického života i potřeby, nutnosti; shluk osad vytvářel se u živé vody, kde ji křídily prospěšné brody, které mohl chránit hrad na příkrém kopci, kde prostírala se dostatečná plocha k osídlení. O příznivosti místa svědčí rozmach osad na konci románské doby, kdy počítáme v pražském obvodu téměř 40 svatyní, přes 30 kamenných domů; Juditin most svědčí o vůdčím postavení Prahy v mimořádné Evropě.

Počátek gotiky činí Prahu opevněným právním městem, dává jí královskou důstojnost a žebravé městské řády kláštery i ambity rozmnožují typy městských budov. Důstojností císařskou po odchodu papežově z Říma Praha se stává prvním městem křesťanského světa s velmi umělou katedrálou i universitou. Dosavadní typy svatyní obohaceny novými až k vyčerpání všech možností. Praha rozšířena o novou část, o Nové město, jehož plán je urbanistickou sensací i podnes. Připojen Vyšehrad a město se stává nedobytnou pevností prvního řádu. Najdeme-li na domech drobtý gotické ornamentiky, chráníme je sklem. Avšak svedený lid zpronevěřil se sobě, své kultuře, zničil Prahu jako jiná města, zpřetrhal spoje s kulturní Evropou, téměř na století se vyřadil z uměleckého podnikání. Pozdní gotika i renesance opět zachránily čest uměními-lovného národa a vzrůstají měřítka města Vladislavským sálem i renesančními paláci.

Barok všechna dosavadní měřítka vítězně přebíjí obrovitostí Valdštejnského paláce, nástup slohu, jenž počal Michelangelovým návrhem chrámu sv. Petra v Římě! Barok v Praze vytvořil několik promyšlených náměstí, jako: Křižovnické, Velkopřevorské, Valdštejnské. Hradčanské náměstí scelil Toskánským palácem. Ulicím s gotickými úzkými domy a štíty dal novou ornamentální náplň, avšak nikdy nevybočil z městských poměrů a měřítek. Barok se přizpůsobil v ulicích, zahradách na srázu pahorků pražskému prostředí, terénu, stupňoval jejich účinky. Scelil hrad na úroveň Vladislavského sálu i dal městu trvalou obrovitou dominantu.

Praha jsou pohledy, nahlédly! Nesčetné věže město zpestřily a oživily; počet chrámových věží rozmnožen o monumentálnost věží novoměstských hradebních, a město získalo pevné orámování.

Praha je město rytmu, souzvuku, souhry přírody s uměním, souladů, harmonií. Už vysoké domy na nábreží tvoří pohledovou závalu a ruší

stupňování hmot, malebnou přednost Prahy. Nemluvme o mumifikování a petrifikování města. Vývoj města je říditelný; můžeme zabránit přervení města, můžeme udržet jeho umělecké tradice i stupňovat pověst města krásného. Pražský terén ukládá technikům a regulátorům města obtíže a svízelnost řešení; avšak dává jim též nesmrtelnost slávy, jestliže obohatí město osobitě řešenými nutnostmi. Stavební vývoj Prahy patří k vrcholným činům českého národa v kulturní oblasti.

Rozhořčeně odmítáme vysoké novostavby. Úřední budova pod vrchem Žižkovem, tak odporná pražskému inteligentnímu obecnstvu, prokazuje tuto nemožnost. Hora s Památníkem osvobození v její blízkosti je ponížena i ubíjena. Pro Prahu je mrakodrapem třípatrová budova na malostranském nábreží pro pohledy na Hrad. V Karlíně budou ubíjet Památník na vrchu, v nuselském údolí zničí dominantu Vyšehradu. Potíráme je ve tvarech hmotných dominant i ve věžovitých tvarech. Studijní nemocnice už z hospodářských důvodů omezí své výšky, na Žižkově nebudeme stavět úřední mrakodrapy, abychom ubili Památník, když máme plochy na Letné. Nepřekrvíme novými chodci Jindřišskou ulici a Národní třídu stavbami mrakodrapů v hlavní poště a v bývalém Šlikově paláci. Nezatížíme komunikaci v choulostivých bodech novým nevítaným přírůstkem. Stát nesmí předcházet zlým příkladem, neboť pak neudrží soukromou ziskuchtivost. Jak stoupne cena pozemků v sousedství mrakodrapů? Dosud umělci Praze v její osobitosti vyhovovali a nebylo tak drsného zásahu do útvaru Prahy. Bude zapotřebí na technice zříditi přednášky o sídlení člověka útěšném, tradičním, krásném v naší Praze. Kdo nutně musí mít mrakodrap na pražském území, má dosti vhodných ploch ve Strašnicích a Hostivaři.

Dr. V. Hrudka.

Elegická dysticha

*V obsazování míst dnes platí jen klíč politický;
výjimkou jedinou jest, bohužel, kriminál.*

*

*Státní ouřadi, ach, kdys lesklou mívali bídu;
lesk strany sebraly jim, zůstala bída holá.*

*

*Ach, jak záviděníhodné je ptactvo nebeské!
Neb toho, Bůh co mu dá, netkne se exekutor ...*

Aramis.

ZPRAVODAJ o knihách „VYŠEHRADU“

Tři díla o komunismu

Krátce po sobě vyšly v nakladatelství »V y š e h r a d« tři důležité publikace, věnované nejpalčivějšímu problému dneška, jímž je nesporně komunismus. První z nich je přístupně zpracovaný informativní spisek dra Jos. Doležala: **EVROPA DVACET LET OD BOLŠEVICKÉ REVOLUCE** (3. svazek knihovny »Hovory dneška«, cena Kč 5.—). Dar pronikavé zkratky umožnil autorovi načrtnout přehledný obraz dvacetiletého vývoje revoluce v Rusku a na jeho základě podat důkaz o nemožnosti komunistických řádů společenských. — Základním dílem pro objektivní poznání komunismu je kniha P. V. Ducatillova-Daniel-Ropse: **RUDÉ PLAMENY NAD EVROPOU** (6. sv., I. roč. Katol. Literárního Klubu. Brož. Kč 28, váz. Kč 38). V první z dvou statí, shrnutých v této znamenité knize, ukazuje P. V. Ducatillon na podkladě přesného studia komunistické nauky, že nestačí bojovati proti komunismu jen hospodářskými prostředky: strhující moc a nebezpečí komunismu je především v jeho světovém názoru, jenž se snaží odpovídat svým způsobem na všechny otázky člověka. Druhá stať z pera vůdčího katolického spisovatele francouz. Daniel-Ropse je palčivým apelem na katolíky, kteří přestali být »solí země« a tím sami připravili cestu komunistickému nebezpečí. — Plastickým doplňkem a názornou ilustrací k oběma těmto knihám je strhující román Alexandry Rachmanové: **STUDENTI, LÁSKA, ČEKA A SMRT** (1. sv., II. roč. Katolického Literárního Klubu. Brož. Kč 28, váz. Kč 38). Tento román, čerpaný z bolestných

zkušeností autorčiných, je významným dokumentem pro poznání všeho toho živelného dění, které se rozpoutalo v Rusku před dvaceti lety. Před našima užaslýma očima jde Rusko z konce války, Rusko idylické, Rusko zmítané revolučními křečemi a Rusko, propadlé rozvratu a krvavející bratrovražednými boji občanské války. Že tento dokumentární román převyšuje svou otřásající pravdivostí vše, co bylo dosud napsáno o ruské revoluci, o tom svědčí i to, že byl už přeložen do 18 jazyků a vyšel v celkovém nákladu téměř půl milionu výtisků.

Co je vlastně Hitlerovo Německo?

Odpověď na tuto znepokojivou otázku podává nám kniha velikého Němce a velikého Evropana Františka W. Foerstra: **EVROPA A NĚMECKÁ OTÁZKA** (2. sv., II. roč. Katolického Literárního Klubu. Brož. Kč 52, váz. Kč 62). Svým bohatě dokumentovaným rozborem německé otázky i svými výhledy poskytuje nám poučení prvního řádu. Ale Foerster nechce jen poučovat. Svou otřásající knihou burcuje a varuje. Jeho vážný hlas, vzdálený vši pomíjivé sensačnosti, zaslouží, aby byl bedlivě slyšen, zejména u nás. »Chce-li Evropa správně jednat s nynějším Německem a při tom se zajistiti proti jeho nárokům, musí tuto hádaníkovitou skutečnost, která je tak nesmírně složitá a směruje zpět k barbarské jednoduchosti, vidět beze všech ilusí tak, jak jest.« Těmito lapidárními slovy shrnuje Foerster poslání své knihy.

F. W. Foerster o sobě:

»Chtěl bych zdůrazniti, že jsem byl sice zbaven státního občanství a žiji vzdálen své otčiny, přece však jsem se neodcizil své vlasti; promlouvám stále k svým krajanům s celou autoritou člověka, který si je vědom, že pochází z jádra německé substance, a že mluví o tom, co je německé a co je neněmecké s daleko větším oprávněním než ti, kteří jej vyhnali. Mluvím ke svým krajanům nejen jako německý vlastenec — ovšem vlastenec dnes ještě neviditelné vlasti — nýbrž také jako Němec, který zná Evropu a cítí se tudíž povolán k tomu, aby naznačil svému národu, jak ostatní svět reaguje na německé vystupování ve světě, a aby pomohl připravit budoucí vyléčení roztržky mezi Evropou a Německem.«

Tajemná Čína vábí...

Dobrým zasvěcením do čínského života jsou pro hochy i dívky dva skvělé romány E. F. Lewisové. První z nich je **MLADÝ FU OD HORNÍHO JANG-TSE-KIANGU**. Je to poutavý příběh mladého Číňánka, který se učí v městě Čung-Kingu na úpatí Tibetu kotlářem a zažije při tom mnoho strastiplných i rozsmarných dobrodružství. Roztomilým protějškem k Mladému Fu je **NĚBOJÁCNÁ HO-MING**. Tentokrát nás zavádí autorka na čínský venkov do domova číperné Ho-Ming a seznamuje nás s krušným životem sedláků. Mladý Fu i Ho-Ming si zaslouží, aby si je naše mládež zamilovala jako nejlepší kamarády. Pěkné a výstižné obrázky k oběma knihám nakreslil K. Wiese. (Každý svazek brož. Kč 24, váz. Kč 32.)

*„Jednou se o FR. W. Foerstrovi řekne, že zachránil
německou čest tím, že vyznal pravdu.“*

CHRISTIAN WORLD

Co je vlastně nyní Německo a kam směřuje? Jaké je pravé německé dějinné poslání, jemuž se Německo zpronevěřilo? Lze ještě odvrátit katastrofu, do které se řítí svět po roztržce Německa s Evropou?

Na tyto znepokojivé otázky odpovídá jednoznačně veliký Němec a Evropan

FR. W. FOERSTER

ve svém otřásajícím, bohatě dokumentovaném politickém spise

EVROPA A NĚMECKÁ OTÁZKA

Úvod napsal Dr. J. J. Rückl, přeložila Dr. A. Birnbaumová. Str. 550. Brož. Kč 52^{.-}, váz. Kč 62^{.-}

Čtáte tuto těžkou obžalobu německé světové politiky. Foerstrova kniha burcuje a varuje...

Dodá každý knihkupec nebo přímo

nakladatelství »VYŠEHRAD« s. s. r. o., Praha II, Václavská ul. 12

ŠTOČKY

Miroslav

Moravec

PRAHA II,

Václavská ul. 12

TELEFON 46673

Grafický

reprodukční ústav